Nr. 8 (50)

august 2015

ISSN 1857-4424

Realități Culturale

REVISTĂ DE [illegible] ULTURĂ CONTEMPORANĂ

La mulți ani ION DOMENCO !

PROIECTUL „REALITĂŢI CULTURALE”
nr. 8 (50) august 2015

Adresa: mun. Chişinău, str. Bucureşti, 68, of. 313, 314
Tel.: (+373 22) 20-25-53 (*redacţia*)
Mob.: (069) 39 24 98 (**P. Popa**)
Fax: (+373 22) 20-25-55
E-mail: *popapavel55@gmail.com*
notografprim@gmail.com

COLEGIUL DE REDACŢIE

Pavel Popa, *redactor-şef*

dr. Varvara Buzilă, *Muzeul Naţional de Etnografie şi Istorie Naturală*

dr. hab. Victor Ghilaş, *AŞM*

Claudia Şerşun, *Ministerul Culturii*

Mariana Cocieru, *AŞM*

Veta Ghimpu-Munteanu, *Teleradio-Moldova*

Veronica Caraulan, *Direcţia Cultură mun. Bălţi*

Gheorghe Nicolaescu, *Cabinetul metodic al Ministerului Culturii*

Cristian Şarban, *design, tehnoredactare*

Sumar

dr. TATIANA BUTNARU
Ştefan cel Mare În conştiinţa poetică românească 1

ŞTEFAN SOFRONOVICI
Ştefane Măria Ta 3

ION DORU
Ştefan, Ştefan, domn cel Sfânt... 4

MARIA POPA
Am învăţat, Aici şi Acum, să respirăm unul pentru altul... 5

ALA BUGAI
„În grădina Busuiocului“ O sărbătoare de suflet la Drochia 7

PAVEL POPA
Dicţionarul coregrafilor din Republica Moldova. Nadejda Gorpin 9
Ion Domenco — un cugetător al izvorului tămăduitor 18

MARIANA COCIERU
Un rapsod al neamului între valoare, tenacitate şi abnegaţie...
Dumitru Blajinu — în memoriam 12

DR. VASILE CHISELIŢĂ
Manuscrisul lăutarului bălţean Costache Parno (Parnău): o mărturie privind repertoriul muzical popular din Basarabia la început de secol XX 21

editura NOTOGRAF Editura **Notograf Prim** s.r.l.

Grafema Libris Tipografia F.E.P. **Grafema Libris** s.r.l

Dr. **Tatiana BUTNARU**, Institutul de Filologie

Ștefan cel MARE
ÎN CONȘTIINȚA POETICĂ ROMÂNEASCĂ

Devenit peste secole un mit, o legendă vie și pregnantă, chipul lui Ștefan cel Mare și-a găsit expresie în mai multe scrieri artistice și se manifestă drept „*un stâlp de rezistență al tradiției, al spicificității*”. Motive, idei, efuziuni lirice, probleme de etică, morală, demnitate națională constituie acele preocupări tematice, pe care scriitorii de astăzi le întruchipează în persoana mărețului domnitor pentru a da „glas iubirii nemărginite”, căruia „miile de mii ale poporului vor glorifica chipul de viteaz bun, cuminte și sfânt al celui mai mare om ce s-a ridicat dintre români pentru a-i învești nici amintirea” [1, p.174]. Dacă un I. Alexandru sau M. Sorescu, precum și alți făuritori de vers din dreapta Prutului, mergând pe urmele lui M. Sadoveanu, au venit spre contemplarea lui Ștefan cel Mare în mod spontan, stilul lor preconizând de la bun început orientarea spre o dimensiune a sacralității și divinității creștine intuită prin icoana domnitorului, la poeții de dincoace, în virtutea unor condiții specifice (împrejurări binecunoscute) receptarea acestei personalități istorice a fost făcută mai târziu. Odată însă întrat în conștiință, numele lui a lăsat urme adânci, a constituit o inițiere în învolburările spiritualizate ale istoriei, o revenire la tiparele unei lumi mitice, arhaice. Cultul lui Ștefan cel Mare în poezia română din Basarabia aprofundează, de fapt, cultul trecutului și al strămoșilor, a ceea ce O. Babu-Buznea înțelegea prin „moșii-patres, moșii-patria, cu orânduielile lor bune și drepte, cu limba lor spornică și bogată, cu moștenirea lor inteligentă și socială întemeiată pe o mare perioadă eroică și pe o dezvoltare normală și sănătoasă [2, p. 154].

Epoca lui Ștefan cel Mare se manifestă în intuiția lirică a poeziei contemporane drept un spațiu originar mitic, determinat fiind, după opinia lui G. Călinescu de ideea regăsirii „originarului”, „autenticității”, cu un „efect de regenerare pentru individul român modern” [3, p. 412]. Gr. Vieru, L. Damian, D. Matcovschi, dar mai ales, reprezentanții anilor 80, se vor asocia acestui imbold estetic pentru reconfortarea spirituală a scrisului lor. Or, în condițiile actuale, Ștefan cel Mare transpare drept un simbol al luptei de eliberare națională, prezența lui fiind încadrată în complexitatea problemelor de viață, adică se referă la ceea ce ține de spiritualitatea poporului: istorie, tradiții, obiceiuri, de valorile lui perene moștenite din străbuni. Invocând numele lui Ștefan cel Mare, autorii noștri de poezie îi vor întregi prin prisma unei viziuni originale despre dragostea de țară, vor manifesta un interes mai evident față de problematica națională și socială, se vor încadra în atmosfera dramatică a timpului istoric pentru a-și spune cuvântul despre sine și evenimentele din jur. Icoana lui Ștefan cel Mare devine viabilă prin redimensionarea din interior a impulsurilor și trăirilor afective ale contemporanității, devenind un simbol al luptei de eliberare națională.

„La Ștefan cel Mare s-adună
poporul
Mai des, tot mai des
în dramatică vreme,
De parcă din morți
a-nviat domnitorul
Și iarăși pornesc
oștenii să-l cheme”.
(Șt. Sofronovici, *La Ștefan cel Mare s-adună poporul*)

Îndemnul eminescian din binecunoscuta *Doină*:

„Ștefane, Măria ta.
Tu la Putna nu mai sta”

capătă o accepție specifică și domină universul liricii contemporane, aceasta constituie, de fapt, o cheie

poetică pentru mai multe scrieri la tema respectivă înțeleasă și simțită nu numai ca un deziderat al zilei, dar și în aspectul ei filosofic, orientat spre aprofundarea mai multor probleme ontologice și existențiale. Or, după cum s-a constatat „spiritul lui Ștefan cel Mare s-a reîncarnat în Eminescu" și „ceea ce n-a reușit să facă Ștefan cel Mare cu sabia, a făcut Eminescu cu cuvântul" [4, p. 123]. Odată ce Eminescu invocă numele lui Ștefan în dangăt de clopot, cerând să fie reconstituită o dreptate istorică pentru popor,

„Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca să-ți mântui neamul tău!
Tu te-nalță din mormânt,
Să te-aud din corn sunând
Și Moldova adunând..."

(M. Eminescu, *Doină*)

chipul domnitorului este reliefat în mai multe scrieri contemporane pentru a sublinia permanența memoriei, a reintegra în drepturile ei firești strălucirea limbii materne, tradițiile noastre multiseculare. Revenirea la datina istorică depășește în intuiția lirică actuală semnificația sa concretă și apare mai întâi de toate drept o șansă de supraviețuire, de dăinuire, continuitate. Orientările de creație ale mai multor scriitori se axează, de regulă, în jurul a tot ce ține de spiritualitatea neamului, proclamă cultul unor valori sacre. Astfel, de la irepetabila sa metaforă „ vin din munții latinei" până la confesiunile răscolitoare „despre limba noastră cea română", eroul liric din poezia lui Gr. Vieru este marcat de spiritul domnitorului, fiind predispus „a ștefăni", adică își întregește firea sub flamura gloriei nepieritoare a lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Metaforele revărsate în ritm de odă devin chemare și îndemn, crâmpei de baladă, ne aduc în preajma unui cântec continuu al sufletului izvorât din deplina îngemănare „cu a Patriei ființă" „și-a ei rodnică țărână", „pe pământ străvechi și magic", cu frumusețea strădaniei umane, a unei etnii multiseculare zămislite de veacuri „în al lumilor tezaur".

În una din operele sale, I. Alexandru se referă la starea de „*priveghere*" față de memoria înaintașilor, ceea ce l-a determinat să ajungă la o culminație a mărturisirii:

„Eminescu, bronz liniștitor,
Lângă mormântul tău
de priveghere,
De-atâtea oseminte
într-un popor
Locul e gătit de înviere".

(I. Alexandru, *Imnul Putnei lui Ștefan cel Mare*)

Această „priveghere" se manifestă nu numai în operele cu tematică „ștefaniană", dar se axează, de regulă, în jurul a tot ce ține de spiritualitatea neamului, proclamă cultul unor valori sacre. Astfel N. Dabija întrevede, la rândul său, imaginea domnitorului printr-o incertitudine melancolică de rebel, ca să mărturisească printr-o nuanță de tristețe:

„Noi ale tale bătălii, pe toate,
Până acum le-am pierdut
pe rând..."

(N. Dabija, *Ștefan cel Mare*)

Încadrate în sfera sacrului, scrierile respective se manifestă printr-o detașare de convețional, redând în ultimă instanță suferințele de martir ale poporului, trecerea lui prin vicisitudinile timpului istoric. Icoana domnitorului pe lângă nuanța tradițională mai capătă și o accepție specifică, unde alura polemică și tonul persiflant tăios înlocuiește vocabula lirică, aprofundează vitregia uni secol lipsit de demnitate eroică.

„Am trecut prin moarte,
am născut eroi,
Am vorbit atâta,
c-am uitat de noi.
Preoții muriră
în Carpații mari,
Ne împrejmuiră cete
de barbari".

(L. Lari, *Istorie*)

Nostalgia sacrului, dezvăluie o stare de criză și interiorizarea sufletească, semnifică sugestia unei crize de identitate, de care suferă contemporanitatea, echivalează cu degradarea intuiției mitice. Astfel, Is. Doctoreanu, percepe icoana domnitorului printr-o dramatică contemplare lăuntrică, „Uuuunde sunteți, voi, oștenii meeei!", ca să-l regăsească „mistuit de iubirea și dorul de sfânta Moșie", „la cumpăna dintre viață și moarte". Iar apoi, după ce-a-ncredințat urmașilor „mănăstirea de țară"..., are loc încadrarea personajului într-o aură de sfințenie „înaintea acestui altar, pentru a-i înălța liturghia recunoștinței" [1, p. 174], dar și de reactualizare, de reamplasare la „cumpeni de luptă", alături de martirii zilelor noastre, căzuți la datorie în iureșul evenimentelor cruciale de epocă, în războiul de pe Nistru, la „crucea durerilor transnistrene".

Corelarea meditației lirice cu discursul publicistic se cuagulează în plan intertextual printr-o „ars combinatoria", drept urmare a procesului de esențializare a valorilor, de reactualizare a adevărului istoric. În acest sens, meditațiile și incursiunile poetice vor mai căpăta și o anumită deschidere către ancestral, iar imaginea domnitorului devine viabilă prin amplasarea în centrul atenției a sensurilor și valorilor creștine „Copleșit de înviere", preamăritul domnitor parcurge dimensiunile timpului istoric „de la Putna mai încoace/prin baladă și prin odă" (D. Matcovschi) cale de cinci secole, ca să iradieze într-o aură de sfințenie,

„De Dumnezeu să poată
fi zărit
Una cu neamul pentru
totdeauna"

(I. Alexandru, *Testamentul lui Ștefan cel Mare*),

iar urmașii lui să confirme de fiecare dată,

„Că prin neamul său în lume
Ștefan Vodă n-a murit"

(*Folclor*).

Făcând abstracție de caracterul ocazional al mai multor scrieri cu tematică „ștefaniană", este necesar să evidențiem redimensionarea din interior a impulsurilor și trăirilor afective ale artistului, orientarea permanentă spre „veșnica rotire a meditației în sfera poeziei" [5, p. 213], predilecția spre deschiderea unor noi căi de resurecție lirică. Or, Ștefan cel Mare rămâne să se impună și în continuare în conștiința estetică a mai multor poeți și literați ca un răsărit de soare, prin care sunt promovate valorile spirituale ale neamului cu durată sigură în timp.

Referințe bibliografice:

1. N. Iorga. *Istoria lui Ștefan cel Mare*. Chișinău, 1990.
2. O. Babu-Buznea. *Dacii în conștiința romanticilor noștri*. București, 1979.
3. G. Călinescu. *Opera lui M. Eminescu*. București, 1969
4. N. Dabija. *Pe urmele lui Orfeu*. Chișinău, 1990.
5. Gh. Ciompec. *Motivul creației în literatura română*. București, 1979.

Ștefan SOFRONOVICI, poet

Ștefane Măria Ta !

MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ

August douăzeci și șapte,
An cu semn, optzeci și nouă;
Și din vise și din fapte
Se deschide eră nouă.

Prin miracol, iată Marea
Adunare Națională
Ne adună sub un Soare,
Bate ora cea astrală.

Chișinăul astăzi, frate,
Este casă părintească
Și văzduhul îl străbate
Dulcea vorbă românească.

Sus se-nalță Tricolorul
Cu emblema cea străbună
Și în jurul lui poporul
Tot se-adună și se-adună.

Sutele de mii din Piață
Se unesc într-o suflare,
Ne privește mândru-n față
Sfânt și bun Ștefan cel Mare.

El, cu sabia în dreapta
Și cu crucea-n mâna stângă,
Într-o țară mai așteaptă
Neamul nostru să se strângă.

Să cinstim această vrere
Și-a strămoșilor jertfire.
Adunați într-o putere,
Demni să mergem spre Unire!

LA ȘTEFAN CEL MARE S-ADUNĂ POPORUL

Lui Timofei Spânu

La Ștefan cel Mare s-adună poporul
Mai des, tot mai des în dramatică vreme,
De parcă din morți a-nviat domnitorul
Și iarăși pornește oștenii să-și cheme.

La toți să ne spună că viața-i o luptă
Pe glia străbună unită cu cerul,
Căci viața-i o luptă, dar, neîntreruptă
Când cauți Dreptatea, când vrei Adevărul.

Trec ani de rușine, trec anii robiei,
Revarsă lumini anul optzeci și nouă.
Noi vrem să ieșim din strânsoarea Rusiei,
Noi vrem să începem o epocă nouă.

Și strigă mulțimea: – „Noi vrem Libertate!!!"
Și sună-răsună întreg Chișinăul.
E vremea, măi frate, e vremea, măi frate,
Să scoatem din casă minciuna și răul.

E vremea, e vremea să trecem la faptă,
Haideți, dar, creștini, să luptăm cu minciuna.
Ni-i cauza sfântă, ni-i cauza dreaptă,
Și Țara ni-i una, și Țara-i doar una.

Puterea mulțimii tot crește și crește,
Cuprinde-n sfârșit Adunarea cea Mare,
Dar vârful conducerii iarăși lipsește–
În taină, se vede, urzește-o trădare.

La umbra lui Ștefan se-adună poporul
Să-și spună cuvântul, să-și spună durerea.
Și cine-ar putea, dacă nu-i domnitorul,
Din nou să mai vadă oștirii puterea?

VENIȚI LA PUTNA

Veniți la Putna, frații mei de sânge,
Veniți la Putna, frații mei creștini,
Îndurerați sau veseli ne vom strânge
Să se aprindă-n suflete lumini.

Priviți aici – cetatea în cetate!
De veacuri unde neamu-a dăinuit.
Stau zidurile mari fortificate
Și munții neclintiți ce ne-au păzit.

Mai mulți dușmani au vrut să ne supună
Și unii reușit-au parțial,
Dar Putna cu iubire ne adună,
Ne-nvată-al Libertății ideal.

Aici prezentul Țării și trecutul
Aievea-ntr-un miracol se-ntâlnesc,
Vorbesc aici și pietrele și lutul,
Eroii din morminte ne vorbesc.

Și ctitorul ce-și are-aici mormântul,
Prin fapte vitejești și creștinești,
Și-a spus în lume răspicat cuvântul,
Ca tu, urmaș al lui, să te mândrești.

Și meditând în liniștea profundă
Să cauți pentru-al vieții rost un semn,
Chemării sacre sufletul răspundă
Să fi i mai bun, statornic și mai demn.

Veniți la Putna, căci deschisă-i poarta
Să intre orice suflet de Român.
Să ne cunoaștem zbuciumul și soarta,
Căci fost-am și vom fi popor creștin!

Foto și text: **Ion DORU**

ȘTEFAN, ȘTEFAN, DOMN CEL SFÂNT...

La 2 iulie curent, la Cantemir, fu comemorat marele voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare și Sfânt. Cu această ocazie, Serviciul cultură, colectivul casei rationale de cultură au organizat un spectacol de zile mari, cu participarea colectivelor artistice de amatori – „Sălcioara" din Baimaclia (conducători-soții Feodora și Constantin Urumov), etnofolcloric „Semănătorii" și de dansuri populare „Mocăncuța" din Cociulia, conduse respectiv de Mihai Balan și Filimon Dimcea.

O incursiune succintă în istoria vieții și domniei voievodului a făcut în fața celor prezenți Sevastian Voinu, istoric, directorul LT „Dm. Cantemir", care a spus următoarele: Ștefan al III-lea, supranumit Ștefan cel Mare (născut la 1433, în Borzești, plecat la cele veșnice la 2 iulie 1504, la Suceava), fiul lui Bogdan al II-lea, a fost domnul Moldovei între anii 1457 și 1504. A domnit 47 de ani, durată care nu a mai fost egalată în istoria Moldovei. În timpul său, a dus lupte împotriva mai multor vecini, cum ar fi Imperiul Otoman, Regatul Poloniei și regatul Ungariei, după fiecare luptă Ștefan construind câte o biserică sau mănăstire, acestea fiind incluse în lista locurilor din patrimoniul mondial. Calitățile de om politic, strateg și diplomat, acțiunile sale pentru apărarea integrității țării și inițiativele pentru dezvoltarea culturii au determinat admirația contemporanilor, acesta devenind un erou popular în tradiție. Papa Sixtus al IV-lea, l-a numit „Athleta Christi" (Luptător pentru Hristos) iar poporul l-a cântat în balade: *Ștefan Vodă, domn cel mare, seamăn pe lume nu are, decât numai mândrul soare*. Cronicarul Grigore Ureche îl descrie astfel în cronica sa: „Fost-au acest Ștefan, om nu mare la statu, mânios, și degrabă vărsătoriu de sânge nevinovat: de multe ori, la ospețe omora fara giudeț. Altminterlea era om întreg la fire, nelenești și lucrul său știa a-l acoperi și unde nu gândeai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie, însuși se vâra ca văzându-l ai săi să nu îndărăpteze și pentru aceia raru războiu de nu-l biruia și unde-l biruiau alții nu pierdea nădejdea că știindu-se căzdut gios se ridica deasupra biruitorilor. Mai apoi, după moartea lui și fiul său, Bogdan-Vodă, urma lui luase de lucruri vitejăști, cum se tâmplă: den pom bun roade bune or să iasă."

Spectacolul s-a încheiat cu interpretarea colectivă a răscolitoare-i melodii din repertoriul lui Ion Paladi „Dorul Basarabiei".

Maria POPA

Am învățat, Aici și Acum, să respirăm unul pentru altul...

Proiectul internațional „Celebrarea Multiculturalității – Aici și Acum” face parte din Programul PA17/RO13 „Promovarea diversității în cultură și artă în cadrul patrimoniului cultural european”. El se finanțează printr-un grant oferit de Norvegia, Islanda, Lichtenștein și Guvernul României.

„Diferențele culturale devin să fie o adevărată sărbătoare a sufletului”, aceasta este o frază înregistrată pe unul dintre bilețelele scrise pe Panoul Aprecierii al Festivalului internațional din Bălți „Celebrarea Multiculturalității – Aici și Acum”, care s-a desfășurat recent la Bălți. În contextul efortului comun al organizatorilor festivalului, partenerilor de proiect: Secția cultură a Primăriei mun. Bălți (Republica Moldova), Organizația Internațională pentru Democrație și Drepturile Omului (IODHR – international Organization For Democracy And Human Rights) din Oslo (Norvegia), Asociația obștească „Cutezătorul” din or. Telenești și liderul proiectului – Asociația „Iubire și Încredere” din municipiul Iași (România), putem afirma cu certitudine, că valorificarea diferențelor culturale prin intermediul manifestărilor culturale ale festivalului „Celebrarea Multiculturalității – Aici și Acum” de la Bălți a devenit o sărbătoare de rezonanță.

Primul pas al festivalului a fost deschiderea conferinței de presă, la care au luat cuvânt edilii administrației publice din Bălți, reprezentanții partenerilor de proiect și prezentatorii proiectului, ghidați de un slaid dedicat organizării pe etape a festivalului în municipiile Bălți și Iași. Când e vorba de valorile multinaționale ale poporului Republicii Moldova, putem vedea puterea sacră ce trece prin sufletul fiecărui cetățean. La acest capitol locuitorii municipiului Bălți se înscriu a fi unii dintre cei mai receptivi, fiindcă istoric orașul Bălți reprezintă un loc de trai pentru zeci de etnii, reprezentanți ai diferitor naționalități. La ora actuală în viața socială a municipiului se înregistrează 14 societăți etnoculturale active. Nouă, bălțenilor, ne sunt caracteristice pacea, înțelegerea, respectul și solidaritatea. Nu întîmplător orașul nostru, alături de orașul Iași, a fost selectat pentru realizarea Festivalului internațional „Celebrarea Multiculturalității – Aici și Acum”, acesta este mesajul principal ce redă atmosfera conferinței și a tuturor evenimentelor culturale desfășurate în acele zile la Bălți. Pe parcurs au fost folosite cu succes și instrumentele diversificate de dialog cultural ce au avut ca destinație finală stimularea dialogului intercultural internațional orientat în cunoașterea reciprocă și a reconsiderării Sinelui.

Ziariștii și membrii societăților etnoculturale din Bălți au primit o informație amplă cu privire la etapele de implementare a proiectului precum urmează: obiectivul general; perioada de implementare; grupul-țintă; buget; condițiile stagiului de voluntariat în Norvegia, România și R. Moldova. Programul Festivalului de la Bălți organizat de Secția cultură conținea: Cursa de ciclism „Toți pe 2 roți” cu concursul „Cea mai originală etno-bicicletă”, expoziția de lucrări de artizanat și ateliere în aer liber a meșterilor populari din R. Moldova și România, expoziția de fotografii „Oamenii Bălțiului și Iașului” din Pinacoteca „Antioh Cantemir”, flash-mob-ul de dans tradițional, concertele formațiilor etnofolclorice din municipiul Bălți și România, spectacolul elevilor Liceului de Artă „Octav Băncilă” din Iași, concertul extraordinar al interpretei de muzică ușoară din România Paula Seling, urmat de formația „Millenium” și alți artiști din Republica Moldova, de asemenea completarea Panoului Aprecierii. Cel de-al doilea pas al Festivalului internațional „Celebrarea Multiculturalității – Aici și Acum” va fi realizat în toamna acestui an de liderul proiectului în Iași (România), cu participarea partenerilor din Bălți și Telenești (R. Moldova) și Oslo (Norvegia).

Cursa etno-bicicletelor cu genericul „Toți pe 2 roți” s-a desfășurat în

centrul municipiului și a adunat zeci de participanți și susținători ai acestora. Înainte de a da startul cursei de ciclism, reprezentantul Secției cultură a menționat: „Mersul pe bicicletă a devenit un simbol al civilizației urbane europene. În orașele din Europa oamenii au înțeles, că lupta cu aglomerația din trafic nu poate fi câștigată la volanul automobilului. De aceea, apelează într-un număr cât mai mare la acest mijloc de transport sănătos, curat și–de ce nu? – eficient. Scopul nostru este promovarea acestei soluții europene."

În a doua zi a festivalului se sărbătorea Hramul municipiului, iar în alaiul de sărbătoare au trecut organizat și participanții Festivalului internațional „Celebrarea Multiculturalității – Aici și Acum" din municipiul Bălți, România și Norvegia. Incluși într-o teatralizare spectaculoasă a ideei de diversitate culturală, acest grup a fost cel mai aplaudat de bălțeni. Precum au fost primiți cu căldură și în timpul concertului prezentat de formațiile etnice locale și din România (ansamblurile etnofolclorice ale: ceangăilor – „Vânt de primăvară", lipovenilor – „Trandafirașii", ucrainenilor – „Cervona Kalena", grecilor – „Katharsis", rromilor – „Gipsy Eye"). O destinație emotivă în programul festivalului a fost expoziția de fotografii „Oamenii Bălțiului și Iașului" din Pinacoteca „Antioh Cantemir", la deschiderea căreia directorul instituției a menționat, că „fiecare fotografie expusă Aici și Acum își are reședință în colțișorul de suflet al municipiului Bălți. Avem secvențe din viața culturală a orașului, din activitatea societăților etnoculturale, iar natura completează imaginea integră a acestui picior de plai. Poate că cineva se va regăsi în imagine... De ce nu? Toți facem parte din famila multiculturală a oamenilor din municipiul Bălți".

Însă punctul culminant al Festivalului internațional al Multiculturalității la Bălți a fost concertul din seara Zilei orașului din 22 mai cu Paula Seling și formația „Millenium". Ovațiile guvernau și în atmosfera deplinei feerii puteai citi în ochii fiecărui bălțean și oaspete reflecția slovelor din Panoul Aprecierii: „Am învățat, Aici și Acum, să respirăm unul pentru altul!" A fost plină de evenimente culturale și cea de-a treia zi a festivalului, în care cei prezenți au continuat să-și împărtășească unii altora obiceiurile și tradițiile specifice fiecărei etnii, contribuind și asigurând astfel continuitatea educației interculturale în comunitățile din care fac parte.

Ala Bugai, specialist principal, Secția cultură Drochia

„ÎN GRĂDINA BUSUIOCULUI”
O SĂRBĂTOARE DE SUFLET LA DROCHIA

Ansamblul folcloric „Busuiocul”, cond. Galina Pavalencu, or. Drochia

În dimineața zilei de 21 iunie locuitorii or. Drochia au fost plăcut surprinși de priveliștea unui spectacol de o rară frumusețe - parada costumelor naționale, admirând cu bucurie demonstrația portului popular. Cele zece colective de artiști amatori au prezentat frumoase și autentice costume naționale, dar mai întâi de toate au venit să ne amintească că tradiția și obiceiul din bătrâni nu trebuie lăsate în umbra uitării, că doar portul nostru popular ne mai amintește de străbuni și de toată bogăția sufletului, lângă dragostea de neam, de grai, de mamă și țară.

Arătând tuturor cine sunt și de unde vin, artiștii s-au oprit apoi în fața monumentului lui Ștefan cel Mare și Sfânt și au încins o horă pe cinste, că putea să miște și pietrele din loc. Apoi s-au îndreptat în coloane spre Casa centrală de cultură din or. Drochia, unde avea să se desfășoare spectacolul propriu-zis.

Un așa început a fost preconizat de echipa de specialiști de la Secția cultură Drochia și, desigur, de formația folclorică „Busuioc” de la Casa centrală de cultură, care în această zi specială avea să-și sărbătorească frumoasa vârstă de crin, semnificativul jubileu de 25 ani de activitate, un show popular în adevăratul sens al cuvântului – spectacolul folcloric „În grădina busuiocului”, regizat de neostenita și neîntrecuta albinuță, conducătorul formației Galina Pavalencu, care a reușit să impresioneze la maxim sufletele spectatorilor prin jocul participanților din scenă - cei mai iscusiți și mai talentați interpreți populari.

În această zi jubiliară au venit să le închine mesaje de felicitare mai multe ansambluri folclorice din raion, dar și oaspeți speciali cum au fost formația folclorică „Vatra” din municipiul Botoșani, conducător artistic (cond. art.) – Mariana Paraschiv, „Răzeșii” din s. Măscăuți, Criuleni, cond. art. – Veronica Mamei, „Busuioc Moldovenesc” din s. Ialpujeni, Cimișlia, cond. art. – Larisa Pânzari.

Au onorat cu prezența sa și, desigur, cu program autentic și colectivele din raion precum formațiile folclorice: „Leanca” de la casa raională de cultură, cond. art. – Lucia Bazic, „Sofianca” din s. Sofia, cond. art. Larisa Banari, „Florile Dalbe” din s. Chetrosu, cond. art. – Eugenia Țușco, „Sudarușca” din or. Drochia, cond. art. Nicoleta Bacuș, „Țărăncuțele” din s. Sofia, cond. art. - Andrei Ceremuș.

Scena frumos amenajată în stil popular, cu covoare țesute, lăicere, perne brodate, gard din nuiele cu oale de lut – toate acestea au adus spectatorii într-o lume de poveste a străbunilor, într-o Casă Mare adevărată, cu miros de tămâie și busuioc, cu miros de pâine coaptă în cuptor. Această frumusețe autentică a rămas să fie admirată de cei prezenți, însoțită de fermecătoarea voce a Cristinei Bațura, o tânără și talentată interpretă a cântecului popular și un dascăl neîntrecut în arta frumosului, căci venise cu o Doină răvășitoare, ce te pătrunde până-n adâncul sufletului.

Acesta a fost începutul spectacolului folcloric „În grădina Busuiocului” dedicat celei mai solicitate și cunoscute formații folclorice din raion - „Busuioc”, participanți și laureați ai mai multor concursuri și festivaluri republicane și internaționale. În cei 25 ani de activitate „Busuioc” a câștigat admirația și recunoștința spectatorilor prin munca neostenită zi de zi, prin postura irepetabilă de adevărat promotor al cântecului popular autentic.

Moderatorul festivalului, Rodica Lozovan, specialist principal al Secției cultură a reușit să semene în sufletele spectatorilor frumoase clipe de revelație, aducând la cunoștința fiecăruia file din istoria și activitatea acestui uimitor colectiv, care, știe să semene în inimile ascultătorilor irepetabile emoții în stare să răvășească sufletul până la lacrimi.

Alături de colectivele, care au venit să omagieze „Busuiocul" au oferit frumoase mesaje și surprize plăcute și oaspeții de onoare, președintele raionului Drochia dl Andrei Marian, care le-a înmânat o diplomă din partea Consiliului raional Drochia, pentru promovarea valorilor culturii naționale și valorificarea folclorului, cu ocazia frumosului jubileu de 25 ani de activitate și un premiu de 3000 lei.

Șeful Secției cultură, dl Petru Ababei a adus sincere mulțumiri conducătorului artistic al formației, dnei Galina Pavalencu, care deja mulți ani la rând, grație înaltei responsabilități și sârguinței, a reușit să cimenteze și să întărească componența colectivului, dar și să împrospăteze repertoriul cu cântece noi, dar vechi, autentice, culese cu grijă de la cei mai vestiți rapsozi populari, a căror fire de păr au prins demult zăpada anilor. A mulțumit din suflet și dnei Lucia Bazic, care a stat la baza formării acestui colectiv, dirijându-l cu multă dragoste, care mai e și o iscusită meșteriță a costumului popular. Aducând sincere felicitări cu ocazia jubileului important, a înmânat formației folclorice „Busuioc" diplome și flori si, desigur, un dar semnificativ, un ceas de perete, care mereu să le aducă aminte de colegi și să nu uite că timpul trece prea repede, ca să fie risipit pentru lucruri mărunte și neînsemnate.

Cu un semnificativ mesaj de felicitare a venit și dl Tudor Deleu, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, care a menționat că conservarea tradițiilor și a obiceiurilor populare, promovarea, păstrarea și valorificarea folclorului este un lucru sfânt și important pentru fiecare din noi.

Desigur și ceilalți participanți la spectacol au venit cu surprize plăcute pentru formația „Busuioc", cu frumoase mesaje și cadouri, dăruindu-le clipe plăcute și emoții de neuitat.

Cântecul popular autentic, această perlă nestemată a tezaurului folcloric ne caracterizează ca națiune, fiindcă a fost plăzmuit din zâmbet și lacrimă, din suferință și alinare, din bucurii și dureri. Este melodia eternă a sufletului, care mereu ne aduce la izvorul nesecat al cântecului popular, din care doar o picătură te face să renaști și să nu uiți niciodată unde-ți sunt rădăcinile, care te face să cânți chiar și atunci când sufletul te doare, care te aduce pe aripile dragostei de grai și de neam, la vatra părintească, la prispa căsuței bătrânești, la gura sobei cu miros de pâine proaspătă și te fac să te simți stăpân în frumoasa Grădină a Busuiocului.

Pavel POPA, Institutul de Filologie, AȘM

DICȚIONARUL COREGRAFILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

NADEJDA GORPIN

Nadejda Gorpin

Excelentul om, coregraf și dascăl de arta coregrafică Nadejda Gorpin s-a născut la 7 aprilie 1965 în familia contabilului Alexei și a muncitoarei Maria (Balaniuc) Stavniiciuc în or. Florești. La vârsta de trei ani, împreună cu părinții a trecut cu traiul în satul Volovița, raionul Soroca, unde a absolvit cu succes școala medie (1972 – 1980).

Din frageda copilărie se visa artistă-dansatoare. Pe atunci în Volovița, la sărbători sau în zile de odihnă, se organiza hora satului unde Nadia era cel mai fidel spectator, îi plăcea să admire cum mic și mare își împleteau cugetul și crezul într-o horă a satului, aici ea se simțea regină între împărătese păsind agale sau cadențat respectând cu mult devotament diversele ritmuri feerice ale jocurilor folclorice de la vatră: „copilă fiind, mergeam la horele satului. Acolo am învățat primele mișcări, pentru că în familia mea nimeni nu «prietenea» cu dansul. Jucam cu plăcere sârbele și horele noastre, *coasa, brâul*; erau clipe pline de energie și voie bună" [1, p.23].

Dragostea față de arta coregrafică tradițională a îndemnato să discute cu părinții, își dorea să danseze în ansamblul de dans popular „Nistrenii" din or. Soroca, pentrucă îi admirase jucând într-o seară la hora satului dinVolovița: „stăteam cu ochii mari, îi priveam cu admirație și unicul lucru pe care mi-l doream era să fiu și eu acolo, în cercul lor! Câteva zile după concert nu îmi găseam liniștea. Zilnic îmi torturam părinții cu rugăminți insistente de a mă duce la preselecție, știam că asta îmi doream cel mai mult" [1, p. 23].

După toate încercările nereușite ale părinților de a o convinge pe Nadia inventându diverse motive că are nevoie de ritm și auz muzical bine dezvoltat, că preselecția e stricta, că nu va reuși la învățătură sau că îi va fi greu să circule tur-retur 14 km. în fiecare zi, dar toate acestea au eșuat și fiind „epuizat de insistările mele, tata m-a dus la preselecție! Și ce credeți? Am trecut-o cu brio! Eu fericită - tata nu prea; ar fi vrut să devin contabil" [1, p. 23].

Aceasta se întâmplase în anul 1978 când Nadia devenise membrul ansamblului „Nistrenii". Zilele treceau ca clipele fericite, antrenamente, dureri de mușchi..., dar nimic nu putea fi comparat cu hatârul ei întemeiat pe progresul zilnic, pe dezvoltarea și îmbogățirea talentului ei.

Absolvește Școala pedagogica „Boris Glavan" din or. Soroca la Specialitatea *Educație Muzicală*, Specializarea: „învățător de cânt, educator muzical" și paralel studiază dansul popular la Facultatea *profesiilor obștești*, Specializarea: *conducător al colectivului de dans* (1980-1984). În această perioadă, deasemenea, frecventa repetițiile ansamblului „Nistrenii" reușind să facă față și la învățătură: „dimineața aveam ore la Școala pedagogică, iar seara eram la Palatul de cultură, în sala de dans a ansamblului *Nistrenii*. Cele mai frumoase clipe le-am împărtășit cu *Nistrenii*: concerte, aplauze, flori, turnee, prieteni... Am trăit fericirea artistică deplină - ceva divin ce nu poate fi redată prin cuvinte, cât de alese n-ar fi ele! Doar performanța și competența profesională îți poate oferi scara spre plăcerea succesului" [1, p. 23].

Primul ei turneu peste hotarele țării în componența ansamblului îndrăgit a fost în Germania (1983). Imediat după absolvirea Școlii pedagogice devine studentă la Institul Pedagogic de Stat „Alecu Russo" din or. Bălți, la Facultatea de *Muzică*, Specializarea: *învățător de muzică* pe care-l absolvește cu izbândă (1984-1988). O dată cu finisarea studiilor revine la Soroca, la instituția de învățământ pe care a absolvito, dar redenumită în Coilegiul pedagogic „Mihai Eminescu" în calitate de *profesor de coregrafie* și *metodist la practica de instruire*, unde trudește cu sârguință până în prezent fiindu-i apreciată strădania pedagogică cu gradul didactic superior susținut la tema: „Formarea profesională a specialistului de educație coregrafică în dezvoltarea personalității elevilor din clasele primare" (din 2007). Grija față de instruirea corectă și de calitate a elevilor o face pe N. Gorpin să cerceteze și să publice mai multe articole în presă, în așa mod fiind foarte deschisă cu cititorul dar și cu specialiștii versați în acest domeniu conducându-se de motto: „Socrate spunea că acei care știu ce este fiecare lucru sunt în stare să expli-

ce și celorlalți pe când cei care nu știu este firesc să se înșele și pe ei și să înșele și pe alții" (Henofon). În acest context, trebuie să menționăm că în activitatea sa didactică, dumneaei pune accentul nunumai pe cunoașterea profundă a materialului dar și pe proiectarea iscusită a fiecărei lecții considerând că aceasta este „o acțiune de anticipare și pregătire a activităților didactice și educative pe baza unui sistem de operații, concretizat în programe de instruire diferențiate prin creșterea performanțelor" [2, p. 25].

Stimata doamnă oferă multă speranță și încredere modului de predare a obiectelor din domeniul coregrafiei confirmând acest fapt prin conștiința sa de dascăl dedat cu tot sufletul și cugetul artei respective specificând în articolul *Rolul artei pedagogice în motivarea elevilor de a studia coregrafica,* că: – „cel mai puternic imbold pentru ridicarea interesului cognitiv al elevului în studierea coregrafiei este profesorul.<...> că nici o mașină didactică, oricât de perfectă nu ar fi, nu-l poate înlocui pe profesor, din moment ce doar acesta poate altoi interesul pentru învățătură, fără de care instruirea nu poate avea loc" [3, p. 12].

Ea este convinsă totalmente în vocația profesorului, dar și în chemarea sufletului – două elemente primordiale ce contribuie nespus de mult la formarea tinerei generații în calea maturizării, dar forța diriguitoare, elementul coagulant rămâne profesorul - educator, învățător, maistru-instructor, profesor din învățământul preuniversitar, pentrucă: chemarea sufletului, conștiința clară a lucrului înfăptuit, voința, rezistența, perseverența, încrederea în sine, convingerea fermă în necesitatea străduințelor depuse, interesul profesional, dragostea pentru profesia aleasă, sacrificarea în numele frumosului – iată doar câteva calități care, conjugate cu un adecvat profesionalism, vor asigura succesul profesorului de coregrafie" [4, p. 9], menționează N. Gorpin în publicația *Pregătirea profesională a specialistului din domeniul coregrafie*.

Responsabilitatea de formare perfectă a tânărului specialist - atitudine conștientă, simț de răspundere față de obligațiile sale asumate în acest domeniu este marcată și în materialul *Eficiența practicii pedagogoce în modelarea specialistului de educație coregrafică* – „practica coregrafică modelează profilul profesorului de coregrafie,<...>, la această etapă viitorul specialist identifică particularitățile procesului instructiv-educativ, promovează relații pedagogice stimulative, își formează și își dezvoltă competențe de proiectare, realizare și evaluare a procesului instructiv-educativ, de comunicare eficientă cu elevii..." [5, p. 9].

Datorită calităților personale extraordinare - bună profesionistă, competentă, optimistă, creativă, punctuală, energică, rabdătoare, responsabilă, inteligentă, perseverentă..., dna Nadejda de nenumărate ori a fost președinte al comisiei examenelor de absolvire la Colegiul de arte „Nicolae Botgros", Soroca, secția „Coregrafie" (2008, 2009, 2012, 2013), membru al comisiei republicane de atestare a cadrelor didactice (2009).

Anul 2001 pentru Nadia Gorpin a fost foarte semnificativ, este invitată la cârma ansamblului Nistrenii în postura de coregraf și conducător artistic. Prudența față de repertoriul formației o îndeamnă să studieze profund jocul autentic din Câmpia Sorocii și în baza cercetărilor să monteze dansurile: *Hai la joc, Dans de nuntă, Coasa, Polca moldovenească, Sârba celor mici, Sârba flăcăilor, Hora ca la noi, Hora mărțișorului,* iar pentru diversitatea programului, dumneaei realizează scenic compozițiile: *Iablocika – dans rusesc, Gopak -ul ucrainesc, Dans țigănesc, Polca bielorusă,* etc.

Experiența de instruire acumulată pe parcursul activității în Colegiului pedagogic „Mihai Eminescu" îi prinde foarte bine și în munca de creație la ansamblul „Nistrenii". Paralel cu grijile de organizare a repetițiilor, dar și a repertoriului pentru grupul concertistic, dna Gorpin muncește foarte mult cu copii „Junior" pregătindui pentru ca la momentul potrivit cu ei să completeze ansamblul respectiv de performanță.

Activitatea vastă a N. Gorpin și a ansamblului „Nistrenii" este foarte amplă: concerte cu diverse ocazii, spectacole dedicate sărbătorilor calendaristice din timpul anului, serbări jubiliare și cu ocazia sărbătorilor profesionale, participări în cadrul festivalurilor naționale: „La vatra horelor" (2005, 2007), „Cine joacă horele", mun. Bălți (ed. VII, 2010, 2012), „Hora de la Prut", or. Ungheni (2011), „Vasile Tănas", s. Abaclia, r. Basarabeasca (2011) ș. a, deasemenea și internaționale - Germania (1983), Bulgaria (1985, 2010), Grecia (1987,1999), Marea Britanie (1989), Franța (1990, 1992, 1997), Romania (1992, 2006 - Premiul I, or. Galați, 2013 – Premiul I, or. or. Dorohoi), Italia (1994, 2012), Ucraina (2002, 2003, 2003), Belarusi (2003), Turcia (2013) etc.

Activitatea prodigioasă a coregrafului Nadejda Gorpin și a ansamblului „Nistrenii" a fost confirmată și prin oferirea diplomelor din partea: Secției cultură Soroca (2014, 2014, 2015), a președintelui și Consiliului raional Soroca (2014, 2015, 2015), a primarului or. Soroca (2013, 2015), a Ministerului Culturii din R. Moldova (2010, 2012, 2013, 2015), a CNCPPCI (2015), a Ministerului Învățământului R. M. (2012), a organizatorilor Festivalului național „La vatra horelor" (2005 - premiu special, 2007); primarului mun. Bălți, Festivalul de dans popular „Cine joacă horele" (ed. VII, 2010, 2012), Festivalului internațional „Hora de la Prut" (2011), Festivalului dansului popular „Vasile Tănas" (2011), a Consiliului local și primăriei or. Flămânzi, România (2010), a Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, România (2012), Radio Iași (2013) ș.a.

Doamnei Nadejda Gorpin, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova, nr. 863-VII din 14.11.2013, i s-a conferit titlul onorific MERITUL CIVIC (însemnul nr. 03420), 26.12.2013, BREVET nr. 05573 și Cetățean de Onoare a raionului Soroca (nr. 32/16 2015) 09.04.2015.

„Astazi, fiind coregraful ansamblului în care am crescut, privesc

peste acesti 35 ani de *Nistrenii* cu o mândrie în suflet și stare de împlinire. Tot ce îmi doresc acum este să continui să transmit energia dansului popular discipolilor mei și să-i văd mai buni decât mine" [1, p. 23].

Referințe bibliografice:

1. Gorpin, Nadejda. *Am trăit fericirea artistică deplin*. În revista Realități Culturale, nr.4 (46), aprilie 2015. Chișinău. Notograf Prim s.r.l. 24 p.
2. Gorpin, Nadejda. *Proiectarea didactică a lecțiilor de coreğrafie – acțiune continuă și unitară*. În revista Realități Culturale, nr. 5 (11), mai 2012. Chișinău. Notograf Prim s.r.l. 32 p.
3. Gorpin, Nadejda. *Rolul artei pedağoğice în motivarea elevilor de a studia coreğrafia*. În revista Realități Culturale, nr. 5, noiembrie 2011. Chișinău. Notograf Prim s.r.l. 32 p.
4. Gorpin, Nadejda. *Preğătirea profesională a specialistului din domeniul coreğrafie*. În revista Realități Culturale, nr. 3, septembrie 2011. Chișinău. Notograf Prim s.r.l. 32 p.
5. Gorpin, Nadejda. *Eficiența practicii pedağoğice în modelarea specialistului de educație coreğrafică*. În revista Realități Culturale, nr. 4 (22), aprilie 2013. Chișinău. Notograf Prim s.r.l. 32 p.

Ansamblul de dans popular „Nistrienii",
cond. Nadejda Gorpin, or. Soroca

Mariana Cocieru, Institutul de Filologie, AȘM

Un rapsod al neamului între valoare, tenacitate și abnegație...

DUMITRU BLAJINU – IN MEMORIAM

„Folclorul e ca un pom... dacă nu-l îngrijești la vreme, nu vei mai culege o roadă bogată”
Dumitru Blajinu

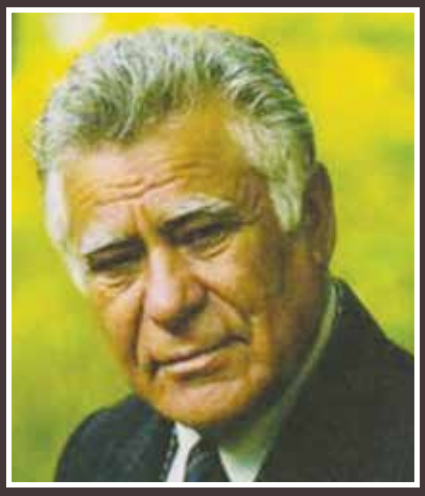

Dumitru Blajinu

Nicolae Blajinu și fiul Dumitru, 1946

Personalitate remarcantă a culturii noastre spirituale, „lăutarul de viță veche” Dumitru Blajinu își trage rădăcinile dintr-o vatră cu bogate tradiții și obiceiuri etnofolclorice. Născut la 11 noiembrie 1934 la Pererâta, plasa Lipcani, jud. Hotin (azi în r. Briceni) într-o familie de țărani, dar care posedau și mânuiau arta muzicală, Mitică era cel de al doilea copil, după fratele mai mare Ion. Tatăl violonistului, Nicolae Blajinu era cunoscut prin împrejurimi drept un trompetist de excepție, dar și grație pasiunii sale pentru țambal și contrabas. Fratele Ion cânta la trei instrumente: acordeon, țambal și trombon, iar Dumitru, fiind și cel mai înzestrat („Dumitru cânta cu ușurință la toate instrumentele” – Grigore Vieru) – țambal, vioară, acordeon, clarinet și nai. Primele lecții de virtuozitate le însușește în sânul familiei, dascăli fiindu-i tata, fratele, dar și unchiul Istrate Vieru, văr drept cu tatăl maestrului, și fiul acestuia Ion, cel din urmă renumit și pentru faptul că meșterea instrumente populare: „Țambalul era <..>, făcut de Ion Vieru — un meșter extraordinar. Făcea lucruri care păreau crescute, nu lucrate de mâini de om. Și viori făcea” [1] și pentru că, având auz muzical fin, interpreta la ureche orice nouă melodie, nu în zadar era „primașul tarafului” (vioara întâia). Cam de pe la 5 ani, viitorul maestru-violonist deprinde să cânte la mai multe instrumente muzicale populare. Primul instrument însușit a fost țambalul. Cea dintâi vioară i-a fost procurată de la un rom din sat de către mama în 1944. La acest instrument începe să cânte mai serios abia la 8 ani, când printr-o minune tata Nicolae, considerat decedat în război (moment foarte tragic, despre care maestrul refuza să povestească din cauza lacrimilor care-l înăbușeau), revine acasă. Alături de taraful din Pererâta („cunoscut în toată zona de nord” [Ibidem]) format din cele două familii rude: Blajinu și Vieru, copilul Mitică urmează prima școală de interpretare instrumentală, cântând pe la diferite petreceri și sărbători tradiționale și continuând exemplul tatălui Nicolae și a fratelui Ion care considerau că cea mai bună școală este practica.

Întrebat fiind ce l-a impulsionat să-și aleagă cariera de instrumentist, povestea cu multă satisfacție de prima recunoștință obținută în 1946 (Premiul II), la doar 11 ani, în cadrul unei olimpiade republicane și care într-o anumită măsură l-a motivat să se dedice artei muzicale.

Dar timpurile au fost dure, cântatul până în zori și zile la rând i-au afectat sănătatea, chiar orbise pentru câteva zile din cauza oboselii. Repercusiunile acelor „chinuri lăutărești” le va simți și mai târziu, la maturitate, când va ajunge să vadă din ce în ce mai

rău. Faptul acesta l-a determinat să-și blesteme soarta de lăutar („decât să fiu lăutar, mai bine...” [Ibidem]) și să renunțe la muzică: „Am lepădat atunci muzica. M-am dus la Lipcani și m-am angajat la un combinat de croitorie. Ucenic, apoi ajutor de maistru” (1952-1954) [Ibidem]. Între anii 1954-1956 se află la școala nr. 1 din Corjeuți, suplinind funcția de secretar. Acest refugiu și renunțare nu a durat mult, aflând că la Casa de cultură din Lipcani se află un acordeon, a început să acompanieze dansurile care se organizau seara.

La 23 ani, măcinat de gândul de perfecționare, Dumitru Blajinu se înscrie și urmează extern cursurile de teorie și armonie a muzicii la Universitatea Populară a Casei Centrale a Creației Populare „N. C. Krupskaia” din Moscova (1956-1957). Treptat s-au perindat și alte funcții. Grație invitației actorului Victor Ciutac, cu care reușise să se împrietenească, ajunge a fi acordeonist în orchestra Teatrului muzical-dramatic „Vasile Alecsandri” din Bălți. Între 1957-1959 este chiar dirijorul orchestrei respective. Dar imposibilitatea avansării la cotele profesionalismului l-a determinat să revină iarăși la Lipcani. La îndemnul directorului Casei raionale de cultură se angajează în funcție de acompaniator (1960-1961). În 1961 este invitat de coregraful Vladimir Curbet ca maestru de concert-acordeonist al Ansamblului de dansuri populare „Joc” de pe lângă Filarmonica de Stat a Moldovei. Auzind că interpretul Nicolae Sulac și Isidor Burdin înființează un ansamblu de tineret la Filarmonică, decide să participe la audiții. Era și de așteptat ca virtuozitatea și măiestria lăutarului să fie observate chiar de la primele acorduri. Astfel între 1962-1965 se află printre instrumentiștii Ansamblului de estradă, condus de I. Burdin. Anume aici, sub îndrumarea renumitului violonist deprinde arta aranjamentelor muzicale. În 1965 este acordeonist-acompaniator în Ansamblul studențesc de dansuri de pe lângă căminul cultural al constructorilor din Chișinău, reușind să înființe și să diriguiască Orchestra de muzică populară „Veselia” (1966-1967). În 1967 ia decizia să participe la Festivalul Internațional al Tineretului și a Studenților organizat la Moscova, unde împreună cu Orchestra „Veselia” și alte tarafuri (în jur de 100 de persoane) prezintă o suită de melodii populare și obține locul I și medalia de aur. După performanța demonstrată, proaspătul laureat este invitat de Teleradio-Moldova din Chișinău în funcție de artist de categoria întâi al orchestrei de instrumente populare „Taraf”, peste o lună fiind rugat să fondeze o orchestră. Prin urmare, în 1967 împreună cu 12 tineri muzicieni, de diferite etnii, dar toți promițători instrumentiști, au fondat Orchestra de muzică populară „Folclor”. Reflecțiile și aprecierile privind activitatea acestei orchestre nu s-au lăsat așteptate. Orchestra era „ascultată”. Revirimentul consta în resurecția folclorului muzical autohton, or acest fapt a fost posibil doar grație perseverenței maestrului: „Dumitru Blajinu-dirijorul nu e omul gesturilor. Și la concertele cu public și la cele prezentate la televiziune el nu pozează. Aflat la pupitrul orchestrei, nu gesticulează, ci parcă vrăjește cu mâinile, cu ochii, dar miracolul se săvârșește anume din acele mișcări reținute. Dumitru Blajinu e omul de artă și dirijorul care acceptă variantele melodice și ritmice, evitând șablonizările, monotonia, cât și limitarea posibilităților vocale ale cântăreților, mizând și pe intuiția și sensibilitatea muzicanților, pe măiestria și priceperea fiecăruia din ei. Dar, în același timp, se face simțită acea transmitere a gândurilor la distanță, chiar și prin intermediul mimicii sau a unui semn abia perceptibil” [Dragomir Constantin. *Folclor.* Chișinău: Literatura artistică, 1981. 64 p., p. 8]. Într-un interviu acordat *Ziarului de gardă* marele dirijor ne destăinuie succesul pe care l-a cunoscut cu orchestra „Folclor”: „Mai târziu, am aflat că au început să vină scrisori, vene-neau cu sutele și miile, nu doar din Moldova, ci și din Ucraina, din România. Oamenii își exprimau bucuria și dragostea față de muzica națională cântată de orchestra „Folclor”. Erau cântecele populare cele mai simple, le-am împrospătat, le-am aranjat frumos, ca să ajungă cuvântul la inima omului. Între timp, orchestra avea succes, eram invitați în diferite localități. Într-un sat, după concert, președintele colhozului și secretarul de partid ne-au chemat la o masă, și unul dintre ei zice: «Tovarăș Blajinu, ați făcut un lucru extraordinar. Când nu era orchestra „Folclor”, mergeam pe la case și găseam strelka de la aparatele de radio la 2000, la undele lungi, ascultau Bucureștiul. Da’ de când ați venit cu „Folclorul” — oamenii țin strelka la 350, la Chișinău»” [1]. Aflat în fruntea orchestrei, maestrul nu a avut pic de răgaz. În această perioadă reușește să documenteze și să înregistreze peste 1800 de perle din palmaresul muzicii noastre populare, care se află și astăzi depozitate în Fondul de Aur al Radioteleviziunii. Sub îndrumarea redundantului dirijor s-a format o pleiadă de buni interpreți vocaliști, instrumentiști, pe mulți i-a sfătuit ce piese să valorifice, ce instrument să mânuiască. Și-a creat un fel de școală, „laborator de lansare a soliștilor instrumentiști” pentru ca pe scenă să fie: „urcată arta originală, autentică, simplă, pură și cu adevărat națională” [2]. Indiscutabil, folclorul valorificat și promovat de maestrul Dumitru Blajinu a atins culmile unei adevărate arte, sensibile și divine, profunde și universale. De altfel, situația nici nu putea fi alta, din moment, ce însuși rapsodul mărturisea: „Folclorul, fără nici o exagerare, e izvorul vieții mele, sufletul meu, însăși viața mea. Dacă ar fi să mă compar cu acei căutători de aur, apoi eu îs cel mai bogat. Și-s fericit, că pot să împart această bogăție a mea cu toți oamenii. În folclor e întruchipată istoria de secole a vieții omului cu nașterea, copilăria, dorul, dragostea, munca etc. Tot ce există în viață, există și în

folclor. În munca de valorificator al acestui tezaur mi-am aflat tot sensul vieții mele. Toate strădaniile și cunoștințele mele au sens pe atât, pe cât particip la descoperirea și răspândirea muzicii populare" [3, p. 8].

În cele din urmă, reanimarea muzicii populare autentice și reamplasarea acesteia la locul cuvenit a început să sperie, acuzat de naționalism și românism, autoritățile l-au concediat. Piesele compuse de maestru chiar dacă erau difuzate, nu i se anunța numele, lipsindu-l cu desăvârșire de dreptul de autor. Momentul respectiv l-a marcat enorm pe marele violonist, era derutat, se izolase: „Nu mai vreau să îmi răscolesc nervii, i-am măcinat toată viața, vreau să mă despart liniștit de lumea asta" [4].

În 1985 este transferat în funcția de metodist al sectorului de folclor, iar din 1987 metodist al orchestrelor de muzică populară la Centrul Științific-metodic de Creație Populară și Activitate Culturală. Perioada ulterioară este marcată de mai multe transferări de la un serviciu la altul (1988 – conducător muzical la teatrul etnofolcloric „Ion Creangă", 1988-1991 – colaborator științific superior, apoi șef al secției *Folclor* la Muzeul „Dimitrie Cantemir", 1991-1996 – specialist-consultat în domeniul folclorului muzical, apoi specialist pentru descifrarea melodiilor din Fondul de folclor al Centrului Național de Creație Populară). În perioada anilor 1998-1999 activează în calitate de lector la catedra „Instrumente populare" a Academiei de Muzică „Gavriil Musicescu" (redenumită în 1999 în Universitatea de Stat a Artelor din Republica Moldova), iar din 2000-2003 – șef al Centrului de conservare și valorificare a creației populare la Direcția județeană Cultură Chișinău. Din 2004 până în 2009, la insistența directorului Centrului Național de Creație Populară Iustina Scarlat este angajat în funcție de etnomuzicolog și șef al Fondului de Folclor. Anume în cea din ultimă funcție am avut ocazia să-l cunosc personal și chiar să activăm împreună într-un birou. Sub îndrumarea consacratului folclorist am reușit să salvăm ceea ce este cel mai de preț pentru un popor, moștenirea lui culturală. Am participat la lecțiile dumnealui de rebobinare a fondului de benzi magnetice, de selectare și sistematizare a creațiilor folclorice, la întocmirea registrelor, a fișelor de creație etc. Mânuirea tehnicii destinate sunetului analog și prețioasele sfaturi acordate în momente-problemă mi-au fost și îmi sunt de mare ajutor și astăzi, când suntem antrenați în procedura de digitizare și salvgardare a patrimoniului cultural imaterial. Sunt profund recunoscătoare destinului că am avut ocazie să activez alături de unul dintre cei mai inegalabili patrioți ai neamului, asiduu folclorist, virtuos violonist, dirijor consacrat și om de artă de o simplitate de invidiat, lipsit de aroganță și scrupulos, blajin și sfătos.

Meritele maestrului Dumitru Blajinu, membru al Uniunii Muzicienilor din Moldova, i-au fost recunoscute pe parcursul vieții prin oferirea unor distincții și premii de stat: Artist Emerit al Republicii Moldova (1982); Cavaler al mențiunii „Ordinului Republicii" (1994); Premiul Național de Stat pentru *Opera Omnia* (2014).

A întocmit și editat câteva culegeri de folclor de o importanță etnomuzicologică esențială: ***Zi-i lăută:*** *Cântece și piese instrumentale în partituri pentru taraf* (Chișinău: Literatura Artistică, 1973); ***La vatra jocului***: *Cântece și piese instrumentale în partituri pentru orchestre de muzică populară* (Chișinău: Literatura Artistică, 1982); ***Ce mi-i drag mie pe lume***: *Culegere de cântece și piese instrumentale din repertoriul formației de muzică populară „Folclor"* (Chișinău: Literatura Artistică, 1984); ***Satule, vatră frumoasă***: *Partituri alese pentru orchestră de muzică populară* (Chișinău: Literatura Artistică, 1987); ***Primul ghiocel***: *Culegere de cântece pentru preșcolari și elevii claselor primare* (Chișinău: Lumina, 1993); ***Cântă inima și dorul***: *Folclor muzical selectat din concursurile „Rapsozii Moldovei"*, ediția a II-a, 1986 și ediția a III-a din întreaga Moldovă istorică, 1992 (Chișinău: Cartea Moldovei, 2000); ***Antologie de folclor muzical***, ***1107***: *Melodii și cântece din Moldova Istorică a lui Ștefan cel Mare și Sfânt* (Constanța: Ex Ponto, 2002) (cea mai desăvârșită operă a maestrului); ***Rapsodul Filip Todirașcu:*** *Monografie* (Chișinău: Pontos, 2002); ***Alină, dorule, alină*** (Chișinău: Grafema Libris, 2006); ***Rapsodul Filip Todirașcu:*** *Partituri muzicale tipărite*, vol II (Chișinău: Litera, 2012). Din 2009, de când a plecat de la Centrul Național de Creație Populară, lucra la un proiect de definitivare a monografiei despre rapsodul neamului Nicolae Sulac. Spre regret, această lucrare, din cauza impedimentelor materiale, dar și a celor de sănătate a maestrului, va apărea abia după plecarea lui în eternitate. Ca să o vadă editată a fost nevoit să se despartă de ce avea mai scump... viorile sale. Impresionează, totuși formula cu care se resemna când venea vorba de aceste valori ale dumnealui: „Este foarte bine ca această vioară să fie folosită în continuare. Vioara dacă nu este cântată, se strică" [5].

Palmaresul realizărilor regretatului maestru înscriu peste 300 de creații de autor: cântece, balade, piese instrumentale, suite, rapsodii etc. și 37 de imprimări în calitate de violonist. Din cele multe înregistrate la Radioteleviziune aducem doar câteva exemple: *Cântecul miresei; M-aș face cioban la oi; Mamă, eu te las cu drag; Am o mândră mititică; Veniți, puilor, la mama; Hora mare moldovenească; Mândră-i fata moldoveană; Mult mi-i dragă primăvara; Sârba nunților; Hora din Văratic; Joc bătrânesc; Hangul ca la Marșineț; Suita de melodii de joc; Merlița când e bolnavă; Doru-mi-i de primăvară; Pe cărarea codrului; La izvorul din poiană; Străinel ca mine nu-i; La fântâna cea din vale; Codreanca;*

Melodie de petrecere; Melodie de dragoste; De trei ori în jurul mesei; Hai acasă, dorule; La vatra jocului; Corăgheasca de la Poieni; Busuioace, nu te-ai coace; Ca la caval ș. a.

A editat câteva discuri de vinil: *Фольклор*: Оркестр молдавской народной музыки / худож. руковод. и дирижер Д. Блажин (Москва: Мелодия, 1973); *Думитру Блажин, скрипка, Фольклор*, Оркестр молдавской народной музыки/ худож. руковод. и дирижер Д. Блажин (Москва: Мелодия, s. a.); *Фольклор*: Оркестр молдавской народной музыки/ худож. руковод. и дирижер Д. Блажин (Москва: Мелодия, 1981); *Базилика цвет душистый = Stible de busuioc*/ Orchestra de muzică populară „Folclor" (Ленинград: Мелодия, 1990); *Întâlnire cu tinerețea* = Встреча с молодостью/ interpr.: Valentina Cojocaru, Orchestra de muzică populară „Folclor" (Москва: Мелодия, 1987); *Romanţe şi cântece moldoveneşti* = Молдавские песни и романсы/ interpr.: Valentina Cojocaru, Orchestra de muzică populară „Folclor" (Ленинград: Мелодия, 1988) etc. şi două CD-uri: *La izvorul folclorului*, solo vioară, cu orchestra *Folclor* (2000); *De-ar fi dorul ca pădurea*, solo vioară, cu orchestra *Lăutarii* (2004).

Este autor al unor lucrări muzicale inedite: tabloul muzical *Călăreții*, suitele: *Meleag străbun, La staniștea haiducilor, La vatra jocului, Cântecul mamei* (vers. de Gr. Vieru), romanțele: *La prispa casei* (vers. de P. Zadnipru), *Satul meu* (vers. de Gr. Vieru), *Mă-nvăța un moș bătrân, Ciocârlia, Săbărelul, Sârba zorilor, De trei ori în jurul mesei;* prelucrări: *Iarba dorului*, *Sârba de la Seliște, Bătuta de la Pererâta, Sârba lui Nicolae Blajinu, Hora lăutărească, Zboară, dorule* etc.

Au fost înregistrate și câteva producții cinematografice despre Dumitru Blajinu: *Tablouri muzicale* (Telefilm, Chișinău, 1970), *Cântă Dumitru Blajinu* (Telefilm, Chișinău, 1979), *Melodii vechi interpretate de Dumitru Blajinu* (Telefilm, Chișinău, 1984).

Dragostea pentru patrimoniul nostru intangibil l-a determinat să doneze Centrului Național de Creație Populară creațiile folclorice adunate cu atâta meticulozitate de consacratul maestru în decursul mai multor ani. Digitizate acestea au fost stocate pe 51 de CD-uri și 11 mape cu notografii. Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova a pus la dispoziție fondul său de carte, colecția respectivă cuprinde volume din deverse domenii, cea mai mare parte constituind antologii de creații folclorice, muzică tipărită, manuale și tratate privind arta muzicală și se află în posesia serviciului *Audiovideoteca* al acestei instituții.

Incontestabil, moștenirea culturală adunată și valorificată cu atâta dragoste de valorosul rapsod al neamului va educa și în continuare prolifici muzicieni, virtuoși instrumentiști, talentați vocaliști din tânăra generație, căci cel mai tenace îndemn al maestrului era de a păstra încă vie flacăra nestinsă a folclorului, sufletul nepieritor al poporului român. Fie-i veșnică pomenirea și amintirea în veci...

Referințe bibliografice:

1. Radu Alina. *Decât să fii lăutar...: Interviu cu Dumitru Blajinu, violonist, dirijor și artist emerit al R. Moldova*. În: *Ziarul de Gardă*. 2010, nr. 266, p. 10-15. http://www.zdg.md/editia-print/exclusiv/decat-sa-fii-lautar%E2%80%A6.
2. Benu Aureliu. *Mesagerul artei autentice, cu adevărat naționale*. În: *Glasul Națiunii*. 2004, 18 noiembrie.
3. Dragomir Constantin. *Folclor*. Chișinău: Literatura artistică, 1981. 64 p.
4. Radu Alina. *Despărțirea de viori?* În: *Ziarul de gardă*. 2009, 12 noiembrie. http://www.zdg.md/editia-print/oameni/despartirea-de-viori.
5. *Campanie ZdG: Viorile lui Blajinu și-au găsit prieteni*. În: *Ziarul de gardă*. 2010, 2 aprilie. http://www.zdg.md/stiri/campanie-zdg-viorile-lui-blajinu-si-au-gasit-prieteni.

Aprecieri și reflecții despre maestru Dumitru Blajinu:

„Vreau să evoc doar cateva lucruri care țin de biografia acestui om fără de care, să fie foarte clar, muzica populară din Republica Moldova s-ar putea să nu fi existat. Acest om frumos și blajin a fost scutul și pavăza muzicii populare adevărate, deci celeia care ne-a fost dată, căci toate vin de acolo... El a fost luptătorul care nu a strigat, dar a stat de pază în fața kitchului, a făcăturilor ideologice împotriva muzicii noastre adevărate, el a fost omul modest și frumos la chip și la suflet care a știut să însuflețească atâta lume care a venit în urma lui în muzica noastră populară. Am avut fericirea și bucuria să comunic în ultimii doi ani cu maestrul Dumitru Blajinu și am fost frapată de un caz rar întâlnit, nu vă supărați cei care sunteți aici în cultura noastră: «Doamnă ministru, sunt fericit că acum s-au ridicat printre noi maeștri precum Nicolae Botgros, precum frații Advahov, precum frații Ștefăneț și câți alții, pentru că eu când începeam, nici pomină de asemenea talente și credeam că poate s-ar putea ca să secе izvorul de talente care există la noi în țară».

Puțini oameni de cultură știu să se bucure pentru succesul celor care vin în urma lor, iar el se bucura sincer. Ca să nu vă mai spun că am fost mișcată până la lacrimi când oamenii de Centrul nostru de Promovare și Conservare a Patrimoniului Cultural îmi spuneau: «Doamnă ministru, el este omul care a păstrat pentru noi Arhiva de Folclor de aur a țării noastre, rebobinând pe degete mii de kilometri de lentă magnetică pe care au fost de-a lungul anilor înscrise melodii din expedițiile folclorice» și a făcut-o dezinteresat.

Maestre, dacă am putut face ceva pentru Dumneavoastră, mă bucur. Anul trecut ne-am bucurat cu toată lumea din cultură că Premiul Național de Stat pentru *Opera Omnia* și pentru tot ce a făcut pentru patrimoniul nostru a venit către maestrul Dumitru Bla-

jinu. Este un foarte şi foarte mic răspuns la viaţa lui plină de merite şi eu vreau să mă rog alături de dumneavoastră pentru iertarea păcatelor dânsului şi pentru aceea ca noi să fim demni de asemenea oameni cum a fost Dumitru Blajinu. Dumnezeu să-l ierte...”

Monica Babuc, Ministrul Culturii

„Această pasiune, dar şi vocaţie a întipărit-o simbolic în crezul său de o viaţă – Orchestra de formulă tradiţională, autentică, pe care a botezat-o, într-un fel riscând factorul tautologic – FOLCLOR. Această pecete a veşniciei poate aparţine doar unei personalităţi care se vrea modestă, deci anonimă, aşa cum e şi formula spiritului popular. De când se ştie nu a cerut laude – le detestă, nu a căutat glorie – înţelepciunea populară este mai presus. Ar fi acest mod de comportament un fel al său de a-şi iubi Patria şi Neamul?

Ne exprimăm certitudinea că Dumitru Blajinu, ca şi alţi mari cunoscuţi rapsozi din Ţară, va dăinui prin realizarea cu temeinicie a acestui măreţ edificiu care este ***folclorul.*** Fiindcă prin tot ce a făcut şi face el a păşit deja pragul legendei. Mândria, demnitatea, orgoliul, ambiţia de a fi rapsod şi – prin acestea o prea sănătoasă încăpăţânare de ***a fi român*** – este titlul cu marcă a identităţii care se numeşte atât de simplu, cald, senin, luminos, dar mai întâi omeneşte – Dumitru BLAJINU”.

Dr. Tudor Colac, etnolog

„Pentru mine, în primul rând, maestrul Blajinu a fost dascălul meu, dacă nu era dumnealui nu eram nici eu astăzi, naiul mi l-a pus în mână şi pe buze şi din momentul acela am devenit ceea ce sunt şi astăzi. Dacă e să vorbim de folclorul nostru, până la Dumitru Blajinu s-a cântat o muzică sovietică, socialistă moldovenească, stilizată, schimonosită, dar odată cu fondarea Orchestrei „Folclor”, a renăscut muzica noastră, a renăscut folclorul aici în Basarabia. Maestrul a fost un atelier de creaţie, o enciclopedie întreagă, cântând aproape la toate instrumentele şi învăţându-ne pe noi. Întradevăr, orchestra noastră a fost, dacă aş putea spune, revoluţionară, care a îmbogăţit toată arhiva Radioteleviziunii cu cea mai proaspătă muzică. Dumitru Blajinu a editat o sumedenie de cărţi, antologii de muzică care rămân în patrimoniul nostru naţional. Aceasta este de fapt munca unui geniu şi Dumitru Blajinu acela a fost. Numai cu curăţenia lui, cu caracterul lui de fier a putut să reziste regimului de atunci, care a lovit în el foarte puternic şi numai Dumitru Blajinu putea să reziste bătăilor şi batjocurei care s-a năpustit asupra lui, asupra orchestrei „Folclor” şi-i mulţumim Domnului şi maestrului că a rezistat. Cu dumnealui am rezistat şi noi şi am făcut ceea ce am putut să facem şi am dus cultura şi poporul nostru românesc basarabean în toată lumea. Vă mulţumim maestre, din suflet pentru ceea ce aţi făcut pentru folclorul nostru şi pentru noi. Să vă apere Bunul Dumnezeu şi vă ţină alături de el în Paradis”.

Vasile Iovu, Artist al Poporului

„Destinul, talentul şi voinţa le-a consacrat creaţiei populare, rostul vieţii simţindu-l numai prin cântecul popular şi vibraţiile viorii – valori, ce vor rămâne tezaur pentru nepoţi şi strănepoţi”.

„Cine a fost Dumitru Blajinu? A fost omul, a fost creştinul, în primul rând, pentru că Dumnezeu l-a iubit foarte mult. Şi el l-a iubit pe Dumnezeu şi a iubit folclorul, tradiţia, obiceiurile. Dar ce înseamnă să-ţi iubeşti folclorul, tradiţia şi obiceiurile, aceasta înseamnă să-ţi iubeşti acest neam cu adevărat, să-ţi iubeşti acest pământ şi această minunată ţară care a născut şi ne-a dăruit nouă această mare personalitate. A muncit cu dăruire, cu suflet, îndemnându-i permanent pe discipolii săi să păstreze cu sfinţenie tot acest tezaur pe care îl avem noi, pentru că este cel mai sfânt, cel mai scump lucru pe care îl avem noi astăzi. Dumnezeu să-l ierte, iar noi să trăim, să-l pomenim şi să ne rugăm Domnului pentru iertarea păcatelor lui”.

Iustina Scarlat, Maestru în Artă,
ex-director al Centrului
Naţional de Creaţie Populară

„Peisajul cultural contemporan din Republica Moldova este greu de imaginat fără figura muzicianului Dumitru Blajinu. Locul de frunte în cultura naţională el îl ocupă prin strânsa relaţie cu spiritualitatea autohtonă şi pământul de baştină, unde şi-a valorificat harul, alături de cei ce au descoperit marile virtuţi ale neamului în tezaurul artistic popular. Fără a exagera, putem spune că el este unul dintre cei mai autentici valorificatori contemporani ai folclorului muzical din stânga Prutului.

Una din filierele în care s-a realizat plenar Dumutru Blajinu, dar care, cu regret, n-a făcut până în prezent obiectul unei abordări speciale, o constituie prestaţia sa violonistică. Această activitate a artistului comportă o semnificaţie aparte, întrucât muzicianului evocat îi revine o contribuţie originală şi îndelungată la propagarea valorilor muzicii instrumentale populare în mediile citadine (şi nu numai) de la noi”.

„Fiind un dirijor de expresivitate fizică austeră, indolent la efecte exterioare, dar de o suficientă eficacitate artistică, Dumitru Blajinu pune pe prim plan esenţa şi sinceritatea mesajului exprimat. Insistarea pe aceste şi pe alte coordonate a determinat, pentru practica muzicală populară instrumentală de grup, o nouă atitudine estetică faţă de organismul organofon şi de actul muzical-sonor, transpus prin intermediul acestuia. O certitudine rămâne a fi binemeritata reputaţie a orchestrei „Folclor”, îndrumată de Dumitru Blajinu, autoritate pe care şi-a câştigat-o servind cu credinţă cântecul popular. Protagoniştii domeniului i-au recunoscut nu o dată capul de afiş în ierarhia valorică neoficială a colectivelor artistice de asemenea factură. O validare suplimentară a afirmaţiilor anterioare vine din partea admiratorilor genului muzical de masă, formaţia în discuţie şi conducătorul ei ocupând ani în şir un loc de frunte în topul preferinţelor – fie în sălile de concert, fie în cadrul emisiunilor radiofonice sau televizate”.

Dr. hab. Victor Ghilaş,
etnomuzicolog

„Când trecea lumea pe lângă casa lui Blajinu știa – de acolo se revarsă miraculoasa melodie, deși nu era cea mai arătoasă. Acolo, în satul nostru am prins și eu dragostea pentru muzică... Folclorul nostru era falsificat în anii `50 și Blajinu a smuls sămânța lui”.

„A fost un caracter de mic copil. Am crescut alături de el și-l cunosc. Mă simțeam ca într-un basm în împărăția instrumentelor populare care împodobeau casa lor – vioară, țambal, țiteră, nai, cobză, trompetă, contrabas, acordeon, chitară – , pe care Dumitru le stăpânea cu desăvârșire. Cred că din acea fermecătoare împărăție vine dragostea mea pentru muzică. Dumitru nu suporta de mic minciuna, nedreptate, umilința. Era, a rămas și azi o mare inimă și un caracter puternic. Ascultați vioara sa și veți vedea că ea plânge, scrâșnește și strigă în același timp pe cele patru coarde de aur. Bărbați ca el au creat de-a lungul istoriei Limba, Doina și Neamul”.

Grigore Vieru, poet

„Am avut marea fericire de a-l cunoaște încă din prima perioadă când a lucrat la Centru Național de Creație Populară. Este un mare culegător și promotor de folclor, ne-a adunat pe toți la „Evantai folcloric”, la alte emisiuni radiofonice, promovând autenticitatea și frumusețea melodiilor instrumentale și a cântecului folcloric. A instruit o pleiadă întreagă de soliști-instrumentiști, artiști ai poporului și emeriți precum Vasile Iovu, Constantin Baranovschi, Mihai Bătrânu, Simeon Duja, Sergiu Cuciuc, Sergiu Crețu etc., soliști vocali – interpreți ai cântecului folcloric: Valentina Cojocaru, Nicolae Glib, Vasile Marin, Angela Păduraru și alții. De asemenea a colaborat fructuos cu mai mulți soliști vocali și instrumentiști amatori, îmbogățind fondul de aur al Radioteleviziunii cu creații autentice. Deși prin intermediul radioului nu poți vedea dirijorul, totuși spiritul, sensibilitatea și dorința de a contribui prin frumos la educația generației tinere, l-a caracterizat pe maestru – adevărat om de artă, personalitate ce a știut să alimenteze încontinuu sufletul poporului cu perle din tezaurul strămoșesc. Susținerea și buna apreciere a personalității Blajinu este de datoria întregii națiuni.

Pavel Popa,
Maestru în artă, coregraf

Dumitru Blajinu și Orchestra FOLCLOR

Pavel Popa, redactor șef al revistei **Realități Culturale**, Maestru în Artă.

ION DOMENCO – un cugetător al izvorului tămăduitor

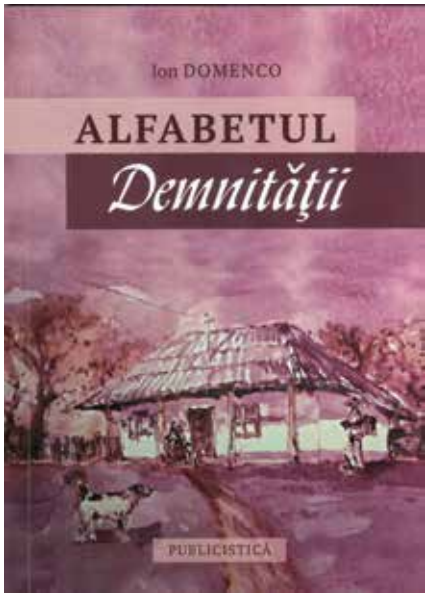

Ion DOMENCO, iulie 2015

Marele filosof grec Platon (n. cca. 427 î. Hr. — d. cca. 347 î. Hr), discipol al lui Socrate și învățător al lui Aristotel, în una din operele sale scria: **„**E mai ușor a vorbi despre zei decât despre oameni". Mă veți întreba de ce? Pentru că jurnalistul, publicistul, folcloristul Ion Domenco este omul, care la prima întâlnire, îți pare că nu se deosebește prin nimic esențial de alți trăitori al acestui plai. Personalitatea sa poate fi caracterizată printr-o cugetare temeinică, bazată nu numai pe o experiență îndelungată, ci, în primul rând, pe o educație fundamentală de transmitere a culturii naționale către generațiile tinere și, în al doilea rând, pe abilitatea de integrare a ei în societate. Posedă un cuget profund și un limbaj temeinic, care, evident, **îi** crează frumoase ocazii de a-și exprima în creația sa gândurile, sentimentele și dorințele, simplu, modest, obișnuit, atribuindu-le culoarea potrivită, sunete muzicale..., multă înțelepciune. Calitățile sale morale și de creație demonstrează că este o persoană integră, care în permanență se află în slujba societății, iar prin publicistică contribuie la instruirea cititorului, dezvoltându-i nobile însușiri umane prin cazaniile oferite pentru a fi prețuite și consumate zi de zi. Ori educația, spunea poetul și publicistul american Robert Lee Frost (n. 1874 – d. 1963), e ca un „pom fructifer, dacă nu e altoită, face fructe mici și acre", iar omul, iertată să-mi fie încercarea, este produsul educației societății în care trăiește. Marele bard de la Mircești, Vasile Alecsandri (n. 1821 – d. 1890), în acest context scria: „A crea! Este mare plăcere; a reuși este marele triumf" și triumful nu a fost mult așteptat pentru Ion Domenco. Pe parcursul activității sale, dumnealui a demonstrat calități de muncă și creație formidabile: „a absolvit Universitatea de Stat din Chișinău cu mențiune (1979), <...>. *Experiența:* șef secție, redactor șef al ziarului raional, Cantemir (1985-1992). A colaborat cu ziarele: «Tinerimea Moldovei», «Viața satului», «Sfatul Țării», «Țarina», «Moldova Suverană», «Luceafărul», «Democrația», «Gazeta de Sud»; agențiile de presă - «MOLD-press», «BASA - press**»,** «DECA - press» ș. a; Corespondent pe teren, raioanele de sud ale republicii, Departamentul actualități; IPNA Compania de Stat «Teleradio Moldova» (1998 – 2012). Actualmente – redactor șef al ziarului «Curierul de Cantemir», corespondent pe teren la PP independent «Cuvântul liber». *Mențiuni*: Laureat al Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova pentru cea mai reușită lucrare publicistică (1983), al Concursului republican pentru cea mai bună reflectare a problemelor ocrotirii mediului (1980-1983), al Concursului republican

cu ocazia unui deceniu de la instituirea Serviciului fiscal de Stat (2000), al Concursului *Revistei vânătorilor și pescarilor* (2011 și 2012), Diploma IPNA Compania de Stat «Teleradio-Moldova» pentru activitate prodigioasă în sfera audiovizualului (2005) ș. a. Membru al colectivului de autori al Itinerarului documentar-publicistic ilustrat «Localitățile Republicii Moldova», a publicat schițe în presa națională și din Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Italia, articole în culegerile «Cetățeni de Onoare» (1984),; «Săracii despre ei înșiși: 20 de destine dramatice ale moldovenilor» (2002); coautor al monografiilor «Podgorenii» (2003) și «Glia din Valea Tigheciului» (2005), autor a culegerii de versuri și proză scurtă «Luminile dorului»", emisiuni la radio și tv și mai multe articole inedite publicate în revista *Realități Culturale* [1, p. 3-4].

Materialele publicate de Ion Domenco tratează probleme actuale ale vieții social-culturale**,** cuprinzând cele mai valoroase segmente ale spiritualității noastre cum ar fi: cercetarea, valorificarea și promovarea tezaurului etnofolcloric național, analize, viziuni și propuneri spre înveșnicirea numelor unor personalități remarcante, ale formațiilor artistice ce fructifică tradiția populară a neamului nostru, valorificarea festivalurilor, concursurilor, întâlnirilor de creație ș. a., desfășurate în localitățile din sudul republicii: Cantemir, Leova, Cahul etc., a tinerelor talente și a organizatorilor de sărbători tradiționale**...**

Conștientizează importanța dansului folcloric în viața de toate zilele a poporului băștinaș a meleagului sudic, celebritatea și mesajul lui – febră frenezică frecvent explozivă a instinctului de a trăi fericit, ce redescoperă unitatea originară, unde trupul și sufletul omului, creatorul și creația, vizibilul și invizibilul se contopesc și crează un extaz unic și le identifică cu ceea ce este nepieritor și drag sufletului nostru... Vorbind despre măiestria interpreților jocului folcloric, autorul mărturisește că „mai sunt foarte mulți oameni talentați, <...> înzestrați cu har de la Dumnezeu. Ei poartă în suflet, icoana neprihănită a strămoșilor, care ne-au lăsat «o limbă ca un fagure de miere», un cântec și un joc fără pereche, pe care avem datoria să-l purtăm hăt departe, transmițându-l, mai apoi, copiilor, nepoților și strănepoților nostri <...> , că din stejar, stejar se naște" [2, p. 21]. Protagonistul nostru asociază dansul popular, cântecul cu stejarul, cu viața seculară și renașterea lui – arbore sacru înzestrat cu divinități cerești ce simbolizează solemnitatea, coeziunea, longevitatea tradițiilor populare românești – stăpâne a sufletului și a crezului nostru. Să nu uităm că Ion Domenco s-a născut în Șamalia, localitate unde Hora satului și alte tradiții de o rară valoare spirituală au educat sute și sute de generații. Această temă prinde viață și în materialul cu genericul *Jocul din bătrâni lăsat* [3, p. 19-20], despre *Festivalul-concurs al dansului popular* desfășurat în comuna Cociulia, Cantemir. Și în articolul *Păstrați horele și cântul* [4, p. 24-25] autorul relatează cu mult har organizarea *Festivalului folcloric „La vatra horelor bucuriene"* de către casa de cultură, primăria s. Bucuria și Consiliul raional Cahul.

Tradiția satului este evocată cu sfințenie de către jurnalistul Ion Domenco și în articolul *Iubitor și tămăduitor, parfum de salcâm* [5, p. 19], unde accentuează că: „izvorul folclorului nostru este inepuizabil, dar că trebuie să sapi și să sapi mereu, adânc, pentru a scoate la suprafață adevăratele perle, comoara «în adâncuri înfundată»" – vorba poetului Alexei Mateevici.

Uniți prin același lian – Dragostea de Nicolae Sulac [6, p. 20] este una din numeroasele publicații în care Ion Domenco își exprimă propriile aprecieri pentru marele interpret de muzică populară Nicolae Sulac: „fenomen cu valoare de unicat în cultura națională, exemplu, model de identificare cu cele circa două sute de cântece populare și de autor circumscrise folclorului autentic românesc, fapt pentru care i s-a acordat acel titlu de noblețe, certificat și atestat pentru eternitate – Rege al Folclorului". Asociindu-l unor puteri divine, vede în spiritul de creație al marelui rapsod unitatea dintre Cer, Pământ și Om, consemnând, încă o dată, că folclorul muzical exprimă sufletul poporului, adevărata enciclopedie a neamului.

Cantecul popular manifestă acea cugetare în care poporul își exprimă fericirea, bucuria, pasiunea sau durerea, evocă trecutul, moravurile și caracteristicile lui. O meditație la această temă este articolul *Drag mi-i cântul* [7, p. 26-27], despre *Concursul cântecului popular*, organizat în incinta Casei raionale de cultură „Nicolae Sulac" din Cantemir. În alt material, întitulat O interpretă din *Cantemir cucerește publicul meloman din România* [8, p. 22] scoate în vileag calitățile intonative și repertoriul tinerei interprete de muzică populară Stela Botez, originară din Pleșeni, Cantemir. Și neîntrecutul trompetist de excepție Valeriu Hanganu a fost pământeanul lui Ion Domenco. Tradițional, la Cantemir are loc Festivalul-concurs organizat în memoria strălucitului muzician, despre care autorul hărăzește unele aprecieri în articolul *Hanganu ne-a adunat mereu la Hora Neamului*: „a fost o ediție deosebită prin faptul că chiar și după 23 de ani de la trecerea în neființă a instrumentistului, în cadrul acestui eveniment muzical artistic de anvergură au răsunat *pe viu* piesele interpretate cândva de acest distins reprezentant al artei muzicale din spațiul românesc, unde încă în timpul vieții fusese denumit *Trompeta de Aur a Moldovei*" [9, p. 11-12].

Publicația *Numai muzica poate exprima iubirea* [10, p. 13], material ce reflectă desfășurarea seratei de creație a pământeanului, compozitorului și muzicianului Vlad Mircos cu genericul *20 ani de inspirație izvorâtă din Dragostea față de Oameni și de Frumos*....„Emoționat până la lacrimi, Vlad Mircos găsi, la rându-

i, cuvinte de profundă și sinceră recunoștință pentru părinții săi, prima învățătoare... <...>, motivând că în această lume nu există decât un înger de lumină, cu putere asupra spiritului răului – îngerul muzicii**"**.

Din suflet scrie și despre marii oameni de artă, patrioți ai neamului, compozitorii și interpreții de muzică contemporană Petre și Ion Aldea-Teodorovici, băștinași ai acestui plai, despre festivalul-concurs cu genericul *Ecoul de la baștină* [11, p. 14-15], organizat o data la doi ani în memoria dinastiei de muzicieni Teodorovici, originari din orașul Leova.

Acordă mare atenție și evenimentelor dedicate personalităților a căror baștină este sudul republicii. Cu mult respect, autorul închină nenumărate rânduri prozatorului Haralambie Moraru [12, p. 19], originar din Coștangalia Cantemirului, poetesei Nina Josu din Țiganca de pe malul Prutului [13, p. 25], ziaristului Ion Mititelu și alții. Despre cel din urmă, Ion Domenco publică articolul *Carte de căpătâi pentru elevi și studenți* [14, p. 19]. Realizează acest lucru cu mult respect către colegul său I. Mititelu din or. Leova, redactor-șef al ziarului *Cuvântul liber*, cu ocazia apariției cărții *Comunizarea raionului Leova 1944-1950*, dar și din dorința ca cei interesați de soarta oamenilor din această perioadă să cunoască adevărul din „prima sursă" – constatarea autorului, care „vorba poetului, de-a lungul anilor acest meleag, a fost «mereu furat, trădat, ciopârțit»". Această durere a poporului nostru, a lui Ion Mititelu, dar și a lui Ion Domenco veșnic va sângera sufletele și conștiința noastră, pentru că relatează cazuri neomenești ce au lăsat pagini profund dramatice despre foametea organizată, deportări, colectivizare etc., din cauza cărora strămoșii nostri apropiați au necăjit mult, suferim și noi astăzi, vor suferi și generațiile viitoare...

În publicația *Grădina cu flori dulci, folclorul copiilor* [15, p. 23-24] dl Ion Domenco vorbește laconic și atrăgător despre solemnitatea consacrată jubileului de 20 ani de activitate a Centrului raional de creație a copiilor „Universul" din Zârnești, Cahul – o adevărată sărbătoare a folclorului copiilor. Aducând în prim plan copilul și rolul lui în activitatea instituției respective, autorul îl apreciază, atribuindu-i viitorul ce de fapt **îi** aparține. El, copilul, reprezintă o fereastră prin care și noi, maturii, ar trebui să privim lumea, să-i dăm ascultare și să-l credem mai des, pentru că „cea mai mare bogăție din această lume sunt copiii, mai mare decât toți banii din lume și toată puterea de pe pământ", a remarcat scriitorul sicilian Mario Puzo (1920 – 1999). Această idee, viziune, dar și grijă o întâlnim în majoritatea articolelor publicate de către protagonistul demersului respectiv.

Se crede că cel ce citește mult cunoaste lumea și este inteligent, iar cel ce se cunoaste pe sine este luminat. Asemenea calități îi aparțin autorului nostru Ion Domenco. Dumnealui, prin publicistica sa, emană adevărata energie construită pe principii morale caracteristice poporului nostru și necesare nouă și generațiilor viitoare ca apa – singura băutură pentru un om înțelept.

Ion Domenco este expresia timpului nostru.

Dragă prietene, te invit să lecturezi cu multă atenție buchiile și înțelesurile încrustate cu mult har și simplitate umană în paginile acestei cărți, poate, cine știe, reflecțiile înțelepte ale autorului îți vor prinde bine în viață.

Referințe bibliografice:

1. Popa , Pavel. *Calendar Cronologic*. În: *Realități Culturale*, 2013, nr. 8.
2. Domenco, Ion. *Unde joacă moldovenii*. În: *Realități Culturale*, 2012, nr. 7.
3. Domenco, Ion. *Jocul din bătrâni lăsat*. În: *Realități Culturale*, 2013, nr. 6.
4. Domenco, Ion. *Păstrați horele și cântul*. În: *Realități Culturale*, 2013, nr. 9.
5. Domenco Ion. *Iubitor și tămăduitor, parfum de salcâm*. În: *Realități Culturale,* 2012, nr. 7.
6. Domenco, Ion. *Uniți prin același lian – Dragostea de Nicolae Sulac*. În: *Realități Culturale,* 2012, nr. 12.
7. Domenco, Ion. *Drag mi-i cântul*. În: *Realități Culturale,* 2013, nr. 11.
8. Domenco, Ion. *O interpretă din Cantemir cucerește publicul meloman din România*. În: *Realități Culturale*, 2013, nr. 12.
9. Domenco, Ion. *Hanganu ne-a adunat mereu la Hora Neamului*. În: *Realități Culturale*, 2014, nr. 5.
10. Domenco, Ion. *Numai muzica poate exprima iubirea*. În: *Realități Culturale,* 2014, nr. 1.
11. Domenco, Ion. *Ecoul de la baștină*. În: *Realități Culturale,* 2013, nr. 1.
12. Domenco, Ion. *Scriitorul Haralambie Moraru, onorat la baștină*. În: *Realități Culturale*, 2013, nr. 2.
13. Domenco, Ion. *Nina Josu: „Am venit acasă și aici mă simt cel mai bine"*. În: *Realități Culturale*, 2013, nr. 4.
14. Domenco, Ion. *Carte de căpătâi pentru elevi și studenți*. În: Realități Culturale, 2013, nr. 6.
15. Domenco, Ion. *Grădina cu flori dulci, folclorul copiilor*. În: *Realități Culturale*, 2013, nr. 1.

Vasile Chiseliță, dr. în studiul artelor, Institutul Patrimoniului Cultural al A.Ș.M.

Manuscrisul lăutarului bălțean Costache Parno (Parnău): o mărturie privind repertoriul muzical popular din Basarabia la început de secol XX

Costache Parnău,
anul 1910 (MNEIN, inv. 9186)

Fondurile Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău (MNEIN) păstrează o serie de obiecte și documente importante vizând istoria culturii muzicale din Moldova de la est de Prut (Basarabia). Printre acestea se află și unele obiecte ce au aparținut cunoscutului lăutar bălțean din ultimul pătrar al secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea Costache Parno/Parnău (1856-1912), în șirul cărora se înscriu vioara personală, arcușul și cutia instrumentului, pupitrul de note, trei fotografii personale și două cu formațiile sale muzicale. Acestora li se alătură și caietul său manuscris, păstrat sub nr. de inventar 9189, document inedit, extrem de valoros, al cărui conținut încă nu a fost studiat și adus la cunoștința marelui public.

O bună parte din achizițiile menționate datează din anul 1962, grație donațiilor lui Ion Parno (1896-1979), fiul lăutarului. Materiale prețioase la temă conține și fondul muzicologului Boris Kotliarov (1913-1982), păstrat la Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM, Fond personal 2960). Acesta include cinci copii după surse originale valoroase, printre care: textul necrologului, publicat în ziarul din Bălți ”Beleţkii vestnik”; scrisoarea în idiș, datată din anul 1912, expediată din America, de către M. Lemisch; traducerea în rusă a scrisorii în cauză; manuscrisul a două melodii instrumentale evreiești de *Sheer*, semnate de Lemisch și dedicate lui Costache (Kostaki).

Primele informații de sinteză privind biografia și personalitatea de creație a lui Costache Parno/Parnău au fost introduse în circuitul științific de către Boris Kotliarov, în monografia despre arta viorii în Moldova (Chișinău, 1955), precum și într-o serie de articole de popularizare ale autorului.

Născut în anul 1856, într-o familie de oameni nevoiași din târgul Bălți, Costache Parno/Parnău, fiul lui Zaharie, a manifestat de mic copil o mare atracție pentru muzică. Nu se cunoaște exact însă când și cum a început să învețe el a cânta la vioară. Ca orice lăutar, cu siguranță că primii pași i-au fost călăuziți de spiritul nativ, autodidact, el însușind singur, la ureche, melodiile pe care le auzea de la părinții săi și de la lăutarii locali. Într-o corespondență cu Boris Kotlearov, datată din anul 1963, muzicologul român Viorel Cosma sugerează ideea că Parno ar fi putut studia vioara cu unul dintre frații Lemiș, reprezentanții unei vechi dinastii de muzicieni evrei din Iași, cunoscuți, încă de pe la începutul anilor 1840, ca violoniști în orchestra Teatrului Național din Iași, condusă de Al. Flechtenmacher, dar și ca autori ai primului potpuriu de melodii naționale pentru pian, întitulat *Potpourri de chansons moldaves*, publicat în anul 1846 și semnat cu inițialele **S. & B. Lemisch.** Deși neconfirmată de sursele disponibile, prezența fraților Lemisch în Basarabia, inclusiv în calitate de violoniști și dascăli de muzică, pare a fi destul de plauzibilă, date fiind și prezumptivele rădăcini basarabene ale familiei lor. S-ar fi putut, deci, ca prin anii 1860-1870, frații Lemisch, sau poate fiul unuia dintre aceștia, să fi cântat prin Basarabia, pe la baluri, serate nobiliare, nunți și petreceri populare, dar și să fi predat periodic lecții particulare de vioară în Bălți, inclusiv lui Costache Parno/Parnău.

Numele adevărat al dascălului lui Parno a rămas învăluit însă mult timp în mister. Kotliarov, citat și de alți autori, susține, fără temei, că ar fi purtat numele **Alexandru** Lemiș (*Lăutarii moldoveni și arta lor*. Chișinău,1966, p. 81). Datele recente, incluse în monografia despre istoria culturii evreiești din SUA (The art of being Jewish in modern times. Philadelphia, 2008, p. 297), aduc însă noi clarificări la temă. Evocând figura emblematică a violonistului **Milu** Lemisch (1847-1918), autorii lucrării menționează faptul că acesta a emigrat

din România şi că pe la răspântia secolelor XIX-XX şi-a procurat faima de „autor şi promotor al unui nou gen de muzică evreiască de dans din Philadelphia", bazat pe principiul bricolajului cultural şi numit metaforic „russian sher" (adică *sher rusesc*, sau *Şaier* - în terminologia populară din Basarabia). Se precizează şi faptul că „Milu este fiul lui Selig Itzik Lemisch din Iaşi", ale cărui iniţiale (**S.** Lemisch) le regăsim încifrate, de altfel, în semnătura autorilor potpuriului menţionat mai sus. Arta lăutarului Lemiş (Lemeş) devenise cunoscută în mai toată Basarabia, făcând furori pe la petrecerile nobiliare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Măiestria marelui violonist a fost descrisă cu lux de amănunte în romanul autobiografic al lui Constantin Stere „În preajma revoluţiei" (Bucureşti, 1991, p. 91-97).

Conform copiei paşaportului său (publicat online pe www.ancestry.com), „în anul 1887, Milu Lemisch a emigrat cu familia sa în SUA, Philadelphia", deci, după ce activase cu taraful său în Basarabia, la Bălţi, şi de unde fusese expulzat de către autorităţile ţariste pentru temuta agitaţie a spiritului naţional românesc. În paşaport se mai menţionează şi faptul că Milu intenţiona să facă în anul 1910 o călătorie de patru luni în Europa, la baştină, pe parcursul căreia îşi va vizita, probabil, atât rudele de la Iaşi, cât şi vechiul său ucenic din Bălţi, Costache Parnău. Trimiteri exprese la „întâlnirea avută cu doi ani în urmă" la Bălţi se desprind şi din textul scrisorii lui M. Lemisch către Costache, din 1912, în care se menţionează şi numele altor patru prieteni, probabil muzicanţi: Hereanu Feodosie, Leiba Lemelsohn, Ivan Bas şi Haim Iukel (ANRM: 2960, inv.5, dosar 179, fila 1). Numele propriu-zis „Millo Lemiş" apare însă pentru prima dată în lucrarea lui Teodor Burada despre istoria teatrului în Moldova, protagonistul figurând ca titular al funcţiei de „sef de orchestră" a trupei ieşene condusă de actorul Nicolae Luchian, pe parcursul primului turneu la Chişinău din toamna-iarna anilor 1868-1869 (*Istoria teatrului în Moldova*. Chişinău,1991, p. 389). Şi acest fapt a rămas, în mod paradoxal, neobservat de către cercetători.

În necrologul semnat de S. Kamenski, publicat în ziarul local „Beleţkii vestnik", în data de 24 aprilie 1912, se specifică clar, că lăutarul bălţean, cu numele său adevărat „Costachi Parnău"(!), transliterat cu caractere ruseşti „Парнеу" (de altfel, şi acest specific onomastic ignorat totalmente de specialişti), s-a stins prematur din viaţă, „la vârsta de doar 56 de ani, cu vioara în mână, în timp ce cânta melodia valsului său preferat, pe scena teatrului local". Se mai specifică şi faptul că „Parnău şi-a făcut ucenicia, din fragedă tinereţe, în orchestra primului mesager al cântecului moldovenesc, cântăreţul şi muzicantul Lemeş (Лемеш), care a emigrat în America, după mulţi ani petrecuţi în Basarabia. După plecarea lui Lemiş/Lemeş, Costachi a adunat orchestra, aflată pe cale de destrămare. Fiind în fruntea acestei orchestre timp de 22 de ani (deci, aproximativ, din anul 1890), lăutarul bălţean a devenit celebru în întregul judeţ; nici o nuntă, nici un bal sau serată nu se făcea fără orchestra lui Costachi".

Beneficiind de avantajele unei instruiri culte în orchestra lui Milu Lemisch, Costache Parnău/Parno a acumulat o experienţă bogată, specifică unui muzician şcolit, superioară, în multe privinţe, lăutarilor ce practicau meseria doar la ureche. Deşi, conform unor surse, Parnău nu stăpânea bine scrierea, fapt confirmat şi de exersarea stângace a semnăturii sale, pe pagina 101 a caietului său, el putea, totuşi, să citească şi să comunice chiar şi în limba idiş, un idiom practicat, probabil, printre membrii evrei, eventual majoritari, dar şi printre muzicanţii neevrei ai vechii orchestre a dascălului său.

Fenomenul rezultă şi din scrisoarea în idiş, primită de Costache Parnău de la Lemisch, în anul 1912, cu puţin timp înaintea decesului său. Cu siguranţă, însă, el cunoştea la perfecţie gramatica muzicală: ştia să scrie notele muzicale şi să interpreteze melodiile după note. Era deosebit de iscusit, în special, în arta orchestraţiei. Se descurca foarte bine în scrierea partiturilor. În funcţie de contextul evoluării, componenţa formaţiei sale putea varia între 12 şi 18 muzicanţi. Fiecare instrumentist era învăţat să cânte după partituri, chiar dacă notate deseori sumar, sub formă de schiţă, ghid (sau „direcţion"). Printre membrii orchestrei lui Parnău figurau aşa lăutari, precum Colţea, Papa Borş, Fiodor Moraru, Croitoru, Gh. Curecheru, alături de care evolua şi fiul său, Ion, antrenat în procesul de repetiţii de la o vârstă de 6-7 ani. Geografia deplasărilor orchestrei depăşea cu mult limitele judeţului Bălţi şi chiar ale nordului Basarabiei. Adresele indicate la sfârşitul caietului său de note, mărturisesc despre faptul, că Parnău cânta deseori şi dincolo de Nistru, în regiunea Podoliei, în special, în restaurantele faimoase ale lui Kalinovski şi Boiko din oraşul Vinniţa.

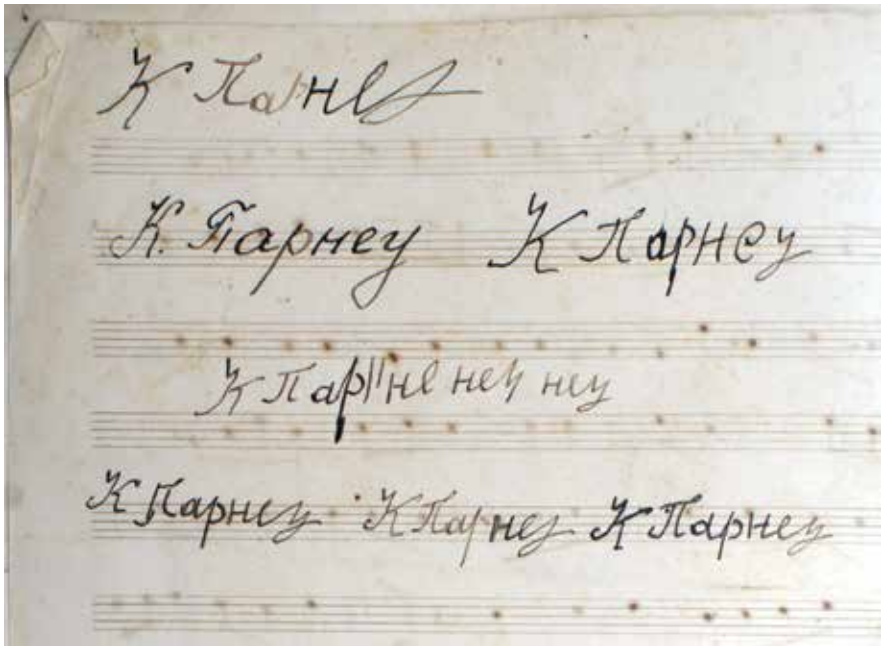

Semnătura proprie a numelui lăutarului

Procesul de asimilare a materialului muzical în orchestra lui Costache se baza pe combinarea tradiţiei orale (învăţarea după auz) cu cea scrisă (învăţarea după note). El se folosea atât de manuscrisele muzicale, moştenite de la dascălul său, lăutarul Milu Lemisch, cât şi de albumele procurate, eventual, în magazinele speciale din Chişinău (Kapras, Sikorski,

Vorobiov, Kubițki, Ciumacenko), care ofereau pe atunci și servicii de tipărire a pieselor solicitate. Unele albume muzicale puteau fi cumpărate însă direct de la membrii trupelor teatrale românești, care aveau, după 1870, turnee frecvente în Basarabia. Numeroși artiști români, cântăreți și instrumentiști celebri, acompaniați de vestitele orchestre camerale și de faimoasele tarafuri lăutărești, își etalau măiestria pe scena celor mai prestigioase săli de concert, pe arena marilor restaurante din Chișinău (*Național, Belle vue,* terasa lui Capmare din Grădina Publică, spre exemplu). Prezența artiștilor români devine mai pregnantă pe la începutul secolului al XX-lea. Printre mesagerii muzicii românești, presa basarabeană îi evidențiază, de pildă, pe cântăreața de romanțe Aneta Vasiliu, violoniștii Vasile Dumitrescu, Iancu Ionescu, Ionică Vasiliu, Costache Șerbănescu, I. G. Dimitriu, N. Ștefănescu, violoncelistul I.V. Alexandru ș. a. Fiind un model de imitație pentru lăutarii locali, artiștii români au favorizat răspândirea albumelor de muzică națională, o adevărată „literatură de colportaj" în acea perioadă. Multe din creațiile publicate erau copiate în manuscrisele lăutarilor locali. Fenomenul a luat amploare, mai cu seamă, în epoca redeșteptării conștiinței naționale a românilor moldoveni din Basarabia de la începutul secolului al XX-lea. El a culminat în anii primei revoluții ruse (1905-1907) și în perioada imediat următoare, când cultura națională s-a bucurat de o oarecare revigorare, marcată de înființarea școlilor, editarea unor ziare în limba română, intensificarea contactelor culturale și importul (chiar dacă limitat) de carte românească, până atunci, fenomene aproape interzise de regimul țarist.

Costache Parnău a fost unul dintre puținii, dacă nu chiar primul lăutar basarabean din acea epocă, care a avut șansa să predea muzica într-o școală de stat. Astfel, începând cu anul 1906, odată cu înființarea primei școli secundare de băieți de patru clase din Bălți, grație excelentei sale reputații de muzicant școlit, mare lăutar, dirijor și dascăl, el a fost invitat să susțină lecții de muzică și să înființeze o orchestră. Activitatea sa didactică în această școală, unde studiau peste 200 de elevi, printre care și fiul său, Ion, pare să se fi bucurat de un mare succes. Putem prezuma că repertoriul acestei orchestre se axa, în principal, pe piese cu caracter didactic, pe marșuri și imnuri de fanfară, pe selecții facile din muzica de operă și operetă la modă, precum și pe unele melodii de cântece și dansuri populare basarabene, toate fiind prezentate sub formă de aranjamente lejere, accesibile unui nivel incipient de pregătire muzicală a elevilor.

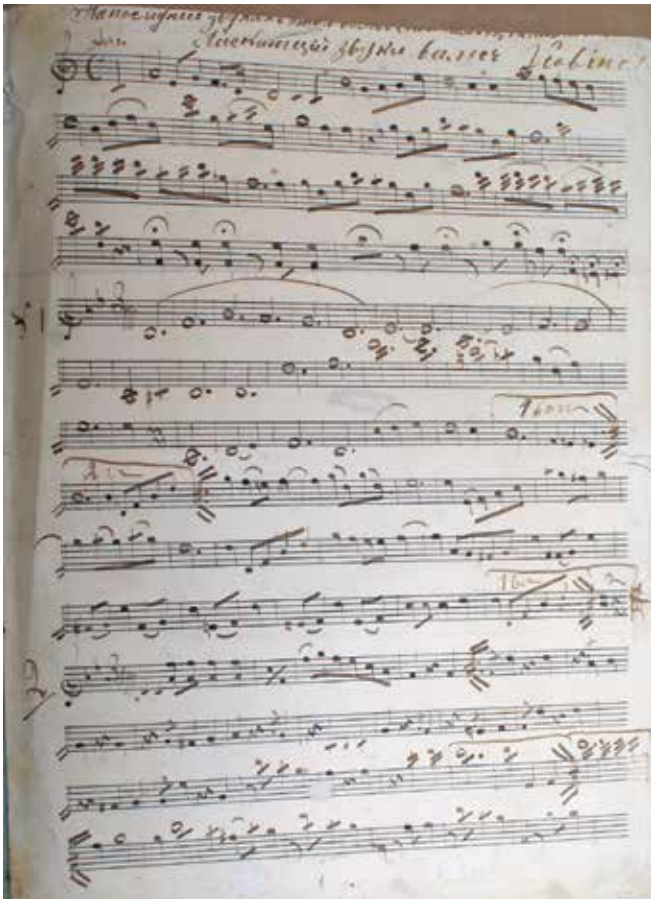

Manuscrisul lui Costache Parnău

Arta violonistică a lui Costache Parnău excela în virtuozitate, profunzime, finețe și bun simț. Ea iradia căldura sufletească, temperamentul, marea forță expresivă și bogăția intonațională a cântecului popular românesc. Era marcată de un lirism și colorit timbral deosebit, dar și de un artistism și spectaculozitate copleșitoare. De o atenție deosebită se bucurau, în repertoriul său, melodiile de doină. Lăutarul le trata adesea ca pe veritabile poeme-fantezie, în universul cărora se regăseau caracteristicile esențiale ale spiritului național, gingășia, tandrețea, profunda meditație și melancolia, dar și emoția explozivă și impetuoasa bucurie a interpretării.

Structura și caracterul repertoriului lăutăresc basarabean de la răspântia secolelor XIX-XX, preferințele estetice, tendințele culturale ale vremii se reflectă în conținutul caietului de note, document elaborat cu concursul fiului său Ion, între anii 1907-1912, adică în ultimii cinci ani ai vieții lăutarului.

Caietul cuprinde 100 de pagini, în care sunt notate 86 de piese muzicale, cele mai multe, sub formă de știme pentru vioară I, altele - sub formă de partituri pentru pian, cărora li se intercalează și anumite însemnări sumare, schițe de orchestrație, variante de contra-melodii, formule melodice cu caracter mnemonic, formule introductive sau de încheiere. Denumirea majorității creațiilor este scrisă cu caractere rusești. În titulatura unor melodii se întâlnesc deseori greșeli de ordin gramatical, cum ar fi, spre exemplu, cazul omisiunii cratimelor în sintagma „lasă-mă să-ți dau mâna", cel al exprimării dialectale „sârba potilor", în loc de „sârba popilor", sau al scrierii cuvântului „gora", în loc de „hora" etc., ceea ce indică asupra unor deficiențe de cunoaștere a limbii române literare, bineînțeles, din lipsa predării acesteia în școli, dar și ca urmare a influenței și dominației culturale străine, în special, a celei ruse și ucrainene, sau „malorosiene", cum era numită în epocă.

Manuscrisul lui Costache Parnău debutează cu o melodie de vals sentimental rusesc, întitulat *Laskaiușcii zvuki val's* (Valsul sunetelor tandre), creație la modă în acea perioadă. În susul paginii, cu litere aproape imperceptibile, fiul său consemnează și faptul, că pe ultimele sunete ale acestui vals, în data de 20.IV.1912, s-a stins din viață adoratul său tată.

După originea, caracterul și ponderea lor în repertoriu, cele 86 de creații din manuscris pot fi delimitate în patru grupe de bază, precum urmează: 1)

melodii româneşti – 42 la număr, circa 48,5%; 2) melodii ruseşti – 21 la număr, circa 24,5%; 3) melodii europene la modă – 19 la număr, circa 22,5%; 4) melodii evreieşti – 4 (sau 6) la număr, circa 4,5 %. Astfel, putem observa că ponderea creaţiilor româneşti constituie aproape jumătate din total, iar cele ruseşti – ceva mai mult de un sfert, fiind prevalate de melodiile europene şi cele de origine evreiască.

Grupul melodiilor româneşti se centrează în jurul a şase genuri muzicale de popularitate, printre care romanţa, cântecul popular, creaţiile de tip rapsodic, marşul naţional, dansul popular de tip „sârbă" şi cel de tip „horă". Romanţele, zece la număr, reprezintă creaţii de autori cunoscuţi sau anonimi, printre care: *Când te-am iubit, Ochi albaştri, Se duc fetiţele în deal la vie, Zabyty nejnyia lobzania* (*Vis pierdut*) de Anatolia Lenina, *Ochii tăi frumoşi şi limpezi* de Iosif Paschill, *Suspine crude*, precum şi cunoscuta romanţă *Lasă-mă să-ţi dau mâna,* a cărei melodie figurează şi în faimoasa colecţie de cântece de lume a lui A. Pann. În opinia Acad. Octavian Lazăr Cosma, aceasta din urmă s-a folclorizat, după ce fusese adusă la Iaşi, prin anii 1859-1860, de către seminariştii basarabeni (*Hronicul muzicii româneşti. Vol. VI*. Bucureşti,1984, p. 221).

Genul creaţiilor de tip rapsodic este ilustrat de trei piese: 1) uvertura naţională *Eho* (Ecou), preluată din colecţia lui A. Bernardi, editată la Odessa, unde figurează cu titlul *Эхо из Румыниu* (Ecou din România), o fantezie pe motive naţionale, în prelucrare pentru pian de I. Fidman, fiind axată pe melodii cu caracter de marş, romanţă-lied, vals şi cadril, configuraţie stilistică tipică pentru perioada europenizării romantice a artei muzicale româneşti; 2) fantezia naţională pentru pian *Noapte neagră-ntunecată*, o creaţie rapsodică în formă de suită, axată pe melodii de cântec-horă, bătută, horă lentă în măsura 6/8 şi de brâu; 3) poemul naţional *Cântul Revoluţiei de la 1848* de Gheorghe S. Vasiliu, brodat pe melodii cu caracter de marş, creaţie copiată, probabil, din colecţiile de largă circulaţie în epocă.

Genul de cântec popular este reprezentat, de asemenea, de trei creaţii: 1) *Te-oi boci*, în prelucrare pentru pian; 2) *Fa, Ileană*, în prelucrare pentru pian de I. Bernstein, ambele axate pe un ritm de horă lentă la 6/8; 3) *Cine ţi-a luat cercei*, creaţie populară în tradiţia locală, notată de Parnău în două variante.

O pondere însemnată în repertoriu au melodiile de dans. Cele mai numeroase (în total 14 la număr) sunt melodiile de sârbă, de regulă, creaţii cu caracter concertant, de mare virtuozitate, majoritatea inspirate din opera celebrilor lăutari români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea (Gh. Dinicu, Cristache Ciolac, George N. Ochialbi, Petrea Creţul Şolcan, Sava Pădureanu, Nicolae Buică ş.a.), a căror creaţie a constituit obiectul celor mai prestigioase publicaţii muzicale. Printre melodiile de renume figurează *Sârba popilor, Sârba din căruţă, Sârba Dâmboviţa, Sârba fetelor, Sârba florilor*. Inspirat din creaţia marilor lăutari, Costache Parnău pare să fi compus şi singur unele melodii pentru vioară, printre care *Sârba păsărilor* şi *Sârba de primăvară* (p.80, 86), ambele având un pronunţat caracter concertant şi de virtuozitate. O notă distinctă îi conferă manuscrisului şi melodia întitulată sugestiv *Sârba lui Lemeş* (Сырба Лемеша), moştenită de la dascălul său. De o deosebită eleganţă, plină de farmec şi vioiciune, axată pe intonaţiile modului cromatic oriental (similar ehului VI bizantin), aceasta reprezintă, probabil, una din melodiile preferate ale lui Milu Lemisch, ea simbolizând legământul de suflet al muzicianului cu seva folclorului românesc, cu patria sa de origine.

Nu mai puţin importante în economia întregului sunt şi melodiile de horă, în total 12 la număr, jumătate dintre care fiind în caracter de horă lentă, în măsura de 6/8 sau 3/8, cunoscute îndeobşte specialiştilor sub denumirea de „horă boierească". Unele melodii, precum *Hora ţărănească* şi *Hora ţigăncii,* sunt creaţii ale lui Louis Wiest, publicate la Bucureşti, pe la răspântia secolelor XIX-XX. La acest capitol, se remarcă şi *Hora călugărească*, *Hora Slănic*, *Hora românească, Hora mitocanca, Hora ţigănească,* unele situându-se la interferenţa cu genul de bătută şi cel de brâu. O parte din hore valorifică şi melodii de „vivat de nuntă", sau „cântec de pahar", cum li se mai spune în Basarabia.

Creaţiile ruseşti sunt reprezentate de romanţă, valsul sentimental, aria de operă şi dansul popular. Manuscrisul conţine 6 romanţe şi cântece ruseşti, printre care unele celebre, preluate, probabil, din repertoriul renumitei cântăreţe ruse Anastasia Vialţeva (1871-1913), care susţinuse, pe la începutul secolului al XX-lea, câteva concerte la Chişinău şi în alte oraşe din Basarabia. Sunt notate şi cinci valsuri ruseşti la modă, ele simbolizând ecoul popularităţii repertoriului de fanfară militară din epocă.

Compartimentul repertoriului european se axează pe creaţii de mai multe genuri, precum valsul, aria de operă, şansoneta, cântecul italian. Acestora li se alătură şi melodiile de dans de salon, în vogă la acea vreme, printre care mazurca, cadrilul şi polca. Sunt prezente, de asemenea, si melodii de marş şi de marş-galop.

Melodiile de rezonanţă evreiască sunt ilustrate de genul de dans *husid*, numit local şi *hus*, *husic*, *husin* sau *husăr* (în total – 4 melodii, unele fără titlu), creaţii de largă circulaţie în repertoriul de nuntă din nordul Basarabiei şi judeţele limitrofe ale Moldovei de la vest de Prut.

În concluzie, putem menţiona, că sursele bibliografice şi arhivistice confruntate permit a formula o serie de precizări importante, vizând atât numele veridic al lăutarului bălţean Costache Parnău, cât şi cel al dascălului său, Milu Lemisch, originar din Iaşi. Documentele studiate relevă noi aspecte privind biografia şi metoda de creaţie a acestor două mari figuri ale muzicii lăutăreşti. În contextul proceselor de evoluţie şi modernizare a repertoriului muzical popular din Basarabia de la începutul secolului al XX-lea, se remarcă rolul deosebit de important al modelelor noii culturi naţionale româneşti, care, în pofida cenzurii şi restricţiilor drastice impuse de guvernarea ţaristă, au reuşit să pătrundă şi să se înrădăcineze prin intermediul artiştilor ambulanţi, manuscriselor şi tipăriturilor muzicale. Pe tărâmul culturii populare din Basarabia, muzica românească procură vigoare şi prestigiu. Ea intră într-un dialog intens atât cu modelele culturii europene, la modă în epoca primei modernizări, cât şi cu cele ruseşti şi evreieşti, formând un ansamblu cultural multicolor şi deosebit de bogat.

DUMITRU BLAJINU – IN MEMORIAM

DUMITRU BLAJINU – IN MEMORIAM